

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.   Andra Kammaren.   Nr 46.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., dels ock väckta motioner i ämnet.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

4 §.

Godkändes.

Beträffande 5 § hade Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

Lön må ej, utom i de fall, som i 8 och 9 §§ omförmälas, fastställas till lägre belopp än 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 kronor för komminister.

För domprost vare lägsta lön 8,000 kronor. För domprost i Uppsala, Lund och Göteborg äfvensom för kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm skall lönen utgöra 10,000 kronor.

Högsta lönebelopp vare 10,000 kronor.

Utskottet hemställde, att §:en skulle lyda sålunda:

Lön må ej, utom i de fall, som i 4 § andra stycket samt 7, 8 och 9 §§ omförmälas, fastställas till lägre belopp än 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 kronor för komminister.

För domprost vare lägsta lön 8,000 kronor. För domprost i Uppsala, Lund och Göteborg äfvensom för kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm skall lönen utgöra 10,000 kronor.

Högsta lönebelopp vare 10,000 kronor.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Herrar *Kristensson* och *Bergman* hade i afgifven reservation förklarar sig anse, att förevarande paragraf borde hafva denna affattning:

Lön må ej, utom i de fall, som i 4 § andra stycket samt 7, 8 och 9 §§ omförmälas, fastställas till lägre belopp än 3,500 kronor för kyrkoherde och 2,000 kronor för komminister.

För domprost vare lägsta lön 8,000 kronor. För domprost i Uppsala, Lund och Göteborg äfvensom för kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm skall lönen utgöra 10,000 kronor.

Högsta lönebelopp vare för komminister 5,000 kronor, för kyrkoherde 8,000 kronor och för domprost 10,000 kronor.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr *Kristensson*: Herr talman, mina herrar! Denna paragraf rör dels minimilönerna och dels maximilönerna.

I fråga om minimilönerna föreslår Kungl. Maj:t samma belopp som för grundlönerna, och det synes mig, som om konsekvensen af det beslut, som Andra kammaren fattade i fråga om § 3, med nödvändighet bjuder, att siffrorna för minimibeloppen ändras till likhet med beloppen för grundlönerna. Hvad maximibeloppen beträffar, har Kungl. Maj:t föreslagit, att »högsta lönebelopp vare 10,000 kronor». Uti den reservation, som jag och herr *Bergman* afgifvit, ha vi yrkat, att högsta lönebelopp skulle vara för komminister 5,000 kronor, för kyrkoherde 8,000 kronor och för domprost 10,000 kronor. Såsom skäl för denna begränsning af maximibeloppen vill jag endast hänvisa till dels den motivering, som vissa af de särskildt tillkallade sakkunniga afgifvit i fråga om dessa maximibelopp och dels till det yttrande, som herr *Byström* hade i förmiddags, och hvaraf framgick, att äfven han för sin del önskade en begränsning af maximibeloppen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den af mig och herr *Bergman* vid denna paragraf afgifna reservationen.

Herr *Persson* i *Tällberg*: Herr talman! Jag finner det vara en naturlig konsekvens, att första stycket i § 5 ändras i öfverensstämmelse med det beslut, kammaren i förmiddags fattade, men däremot kan jag icke finna något skäl föreligga för sänkning af maximibeloppen. Jag skall följaktligen så till vida förena mig med herr *Kristensson*, att jag yrkar, att i första delen af § 5 siffrorna ändras till resp. 3,500 och 2,000, men hemställer däremot, att sista stycket bibehålles oförändradt.

Herr *Söderbergh* i *Karlshamn* instämde häruti.

Herr *Zetterstrand*: Att första stycket i denna paragraf för konsekvensens skull bör ändras, därom äro vi alla ense; men det förefaller mig lämpligast att också ändra sista stycket, då hvad vi litet hvar åsyfta är att begränsa minimilönerna. Antar man § 5 med den lydelse, reservanterna föreslagit, blir följden den, att man

beslutit både lägre minimilöner och lägre maximilöner. Då kan det, förefaller det mig, bli lättare att åstadkomma en sammanjämkning, gående ut på att man begränsar maximilönerna, men låter minimilönerna stå kvar enligt Kungl. Maj:ts förslag, på sätt inemot halfva Andra kammaren velat.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Jag skulle kunnat inskränka mig till att instämma med herr Zetterstrand i hans anförande, men jag skall dock tillåta mig att dessutom med några få ord ytterligare utveckla den tanke, som han nyss uttalade.

Det är min uppfattning, att kammaren näppeligen bör vid en sammanjämkning, som ju åtminstone *kan* komma till stånd, vidhålla sitt beslut angående sänkning af minimilönerna vare sig för komminister eller för kyrkoherde. Jag är nämligen af den bestämda öfvertygelsen, att dessa minimilöner icke äro satta högre, än att de äro tillbörliga för en skäligen bärgning för de prästerliga tjänstemännen, både komministrar och kyrkoherdar. Däremot har jag icke kunnat öfvertyga mig om, att tillräckligt starka skäl förefinnas för att låta maximum af en kyrkoherdelön gå upp ända till 10,000 kronor. När herr Byström på förmiddagen uppträdde för sin reservation i en punkt, som icke rörde maximum af lönerna, utan den skala, som skulle tillämpas vid bestämmandet af tilläggsbeloppen för de olika lönerna, så drog han fram bl. a. en jämförelse mellan det här satta maximum af 10,000 kronor och de aflöningar, som uppbaras af en del statstjänstemän i framskjutna ställningar, hvilken jämförelse, såvidt jag kan förstå, gaf oss en mycket klar bild af det olämpliga i att låta kyrkoherdelönen gå upp ända till 10,000 kronor. Det påpekades, att dessa 10,000 kronor tillsammans med den fria bostaden, äfven fränsedt de extrainkomster, som kyrkoherdar mycket ofta åtnjuta, öfverstiga hvad som tillkommer en öfverdirektör och, om jag minnes rätt, ungefär motsvara hvad som tillkommer en generaldirektör. Jag skall nu icke tala om sådana saker, som att dessa 10,000 kronor afgjort gå öfver hvad som tillkommer råden i de centrala ämbetsverken eller — för att taga ett för mig nära liggande exempel — professorerna vid statsuniversitetet. Jag har icke alls något att invända mot, att i vissa besvärligare församlingar prästerskapets löner kunna gå upp så, att man kan hoppas få mera kvalificerade personer att söka dessa platser, men jag har icke lyckats göra klart för mig, att man för vinnande af detta syfte behöver låta lönen gå upp ända till 10,000 kronor. För mig står saken så, att, när man nu öfver hufvud taget vill sätta ett maximum och icke låta lönen efter den en gång fastställda skalan stiga så högt, den efter denna skala kan stiga, så har man därmed erkänt, att vi numera äro inne på en vanlig löneroglering, där sålunda Kungl. Maj:ts och Riksdagen ha full rätt och allt skäl i världen att taga hänsyn äfven till andra lönerogleringar och se till, att äfven högsta lönen för kyrkoherdebefattningar icke går utöfver hvad som för motsvarande poster i andra ämbetsmannakärer är tjänligt och lämpligt. Jag har också för min del under hela denna debatt suttit och tänkt på, att hvad jag för

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

min del skulle anse vara den lämpligaste ändringen i utskottets förslag i denna punkt från Andra kammarens sida, det vore att fastställa en maximilön af 8,000 kronor kontant för kyrkoherdarna. Läggas därtill den fria bostad, som kyrkoherden åtnjuter och som i stora församlingar kan representera ett ganska betydande värde — låt mig säga 2,000 kronor — så erbjuder denna aflöning i hvarje fall en bärning, som är synnerligen god och som synes mig fullt motsvara hvad en kyrkoherde kan göra anspråk på.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen, men jag gör det för mitt personliga vidkommande under uttryckligt framhållande af den lifliga önskan, att reservationen i den del, som gäller minimilöuerna, kan af kammaren i en blifvande sammanjämkning frånträdas, hvaremot jag hoppas, att kammaren måtte stå fast vid, att lönebeloppet för en kyrkoherde icke bör gå öfver 8,000 kronor.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Petrén, Kobb, Olsson* i See, *Jonsson* i Gumboda, *Thor, Olofsson* och *Bromée* i Billsta.

Herr Nilsson i Skärbus: Herr talman! Då vi hade denna lönereglering under behandling förra året, reserverade jag mig för att högsta lönebeloppet skulle bli 8,000 kronor, hvilket yrkande kammaren dock afslog. På grund däraf hade jag ingen anledning att i år framkomma med samma yrkande, men när nu herr Edén gjort en liknande hemställan, skall äfven jag be att få yrka på, att högsta lönebeloppet måtte sättas till 8,000 kronor.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner på 1:o godkännande af utskottets förslag till lydelse af denna paragraf, 2:o bifall till herrar Kristenssons och Bergmans reservation och 3:o bifall till det af herr Persson i Tällberg under öfverläggningen framställda yrkandet, och biföll kammaren härvid den af herrar Kristensson och Bergman afgifna reservationen.

6 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla följande lydelse:

Präst, som under minst tio år innehaft och med godt vitsord bestridt ordinarie befattning inom sin grad, äge att, där lönen, utom i de fall, som i 8 och 9 §§ omförmälas, blifvit enligt denna lag fastställd till lägre belopp än 4,500 kronor för kyrkoherde och 3,000 kronor för komminister, ur kyrkofonden, jämlikt därom af Konungen meddelade föreskrifter, utfå ålderstillägg, så afpassadt, att lönen jämte ålderstillägget uppgår till nämnda belopp.

Utskottet hade föreslagit godkännande af denna affattning med följande tillägg: dock med iakttagande, att ålderstillägget icke i något fall må öfverstiga 500 kronor.

I afgifven reservation hade herrar *Kristensson* och *Bergman* yrkat,

att beloppet 4,500 kronor skulle utbytas mot 4,000 kronor och beloppet 3,000 kronor mot 2,500 kronor.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Ordet lämnades på begäran till

Herr Kristensson, som yttrade: Denna paragraf handlar om ålderstillägg, och det är ock en konsekvens af beslutet från i förmiddags, att siffran 4,500 här utbytes mot 4,000 och siffran 3,000 mot 2,500. Reservation i den riktningen är afgifven af mig och herr Bergman. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härefter anförde

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Till en början skall jag be att få anhålla, att denna paragraf måtte uppläsas.

Sedan paragrafen nu upplästs, anförde vidare

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kan annat än anse det vara fullt skäligt, att de kyrkoherdar och komministrar, som icke från början kommit i åtnjutande af högre löner än respektive 4,500 och 3,000 kronor, måtte förunnas ett ålderstillägg af högst 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Ifall det beslut, som Andra kammaren fattat beträffande § 3, skulle bli Riksdagens beslut, så kommer, under förutsättning att § 6 skulle förbli oförändrad, ett mycket stort antal präster att få löneförhöjning enligt denna paragraf. Jag misstänker emellertid på mycket goda grunder, att kyrkofondens medel, hvarmed dessa löneförhöjningar skulle bestridas, icke komma att räcka till för den saken, och det är ur den synpunkten, som jag finner, att konsekvensen bjuder ett bifall till den af mig och herr Bergman afgifna reservationen.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Denna paragraf har icke det ringaste sammanhang hvarken med § 3 eller § 5. Jag förstår alldeles icke, hvad herr Kristensson menar, då han säger, att kyrkofonden skulle få göra större utbetalningar, än afsedt varit, om denna punkt antoges med den föreslagna ordalydelsen, än om beloppet nedsattes. § 6, sådan som jag bemästallt att Andra kammaren måtte antaga den, är ju i enlighet med förslaget. Här tillkomma icke några andra ålderstillägg än de, som från början redan äro beräknade, så att kyrkofonden kommer ingalunda att betungas med två styfver mera, om Andra kammaren antager paragrafen med den föreslagna ordalydelsen, än hvad den uppgjorda finansplanen medger.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Då jag på förmiddagen röstade för bifall till utskottets förslag i § 3, och då jag icke kan se, att det finnes något sammanhang mellan dessa två paragrafer,

Angående reglering af prästerskapets aflöning.
(Forts.)

skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag äfven beträffande denna paragraf.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att vi icke reserverat oss mot att ålderstilläggen skola utgå, utan vi ha endast reserverat oss i fråga om det belopp, som detta ålderstillägg skulle komma att utgöra. Det är tydligt, att om grundlönerna sänkas med 500 kronor i enlighet med kammarens beslut i förmiddags, och dessa belopp fastställas så, som utskottet föreslagit dem i denna paragraf, så kommer ett mycket större antal präster att få löneförhöjning, än hvad annars skulle blifva fallet, och det är detta, som naturligtvis kommer att inverka på kyrkofondens finansiella ställning. Ur den synpunkten sedt är det tydligt, att § 6 står i det allra intimaste sammanhang med § 5 och § 3, och jag kan för min del icke finna annat, än att det förut fattade beslutet såsom en konsekvens fordrar bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Lindström: Herr talman! Jag förstår icke den föregående ärade talarens resonemang i denna punkt. Ty det är väl alldeles uppenbart, att om grundlönerna för samtliga präster sänkas, så komma anspråken på kyrkofonden för dessa prästlönernas utgörande att i snart sagdt motsvarande grad sänkas. Det är väl alldeles klart, att om den finansiella beräkningen är uppgjord så, att den passar för utskottets förslag sådant det föreligger, och man då sänker grundlönerna för samtliga präster med ungefär 1,100,000 kronor, så komma just därigenom anspråken på fonden att sänkas i icke precis motsvarande grad — det vill jag inte säga — men i nära nog lika grad. Nu ingår det ju i utskottets förslag bland annat, att ingen kyrkoherde skall efter 10 års tjänstgöring ha mindre inkomster än 4,500 kronor och ingen komminister mindre än 3,000 kronor. För mig ligger det i öppen dag, att om man tager den ärade reservantens förslag, som kammaren gjort med afseende på grundlönerna, men tager utskottets förslag med afseende på ålderstillägget, så kommer i alla fall, såvidt jag nu kan se, kyrkofonden att bli mindre ansträngd, än om man tager utskottets förslag i dess helhet.

Under hänvisning till hvad jag förut i dag sagt angående vikten af, att det lägre prästerskapets löner icke sänkas, och under hänvisning till hvad jag nämnde om, att komministerplatser för framtiden icke få i så hög grad som nu är fallet blifva öfvergångsplatser, utan att en prästman, som får en komministersbefattning, kanske i hela sitt lif får sitta kvar på den och på komministerlönen försörja sin familj och uppfostra sina barn, ber jag att få framhålla såsom min uppfattning, att det icke är obilligt, att han får en löneinkomst af 3,000 kronor.

Herr Edén: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att förklara, att jag för min del inte kan se, att konsekvensen skulle fordra, att kammaren nu bifaller reservationen i denna punkt, därför att kammaren i föregående punkt bifallit herr Kristenssons reservation.

Här gäller det en helt annan sak, nämligen huruvida ålderstillägget skall tillerkännas präster, som stå under 4,500 resp. 3,000 kronors begynnelselön, eller om detsamma skall utgå endast i det fall, att de börjat med mindre än 4,000 eller 2,500 kronor. Detta är, som herr ecklesiastikministern redan utvecklat, en fristående fråga. Med den ståndpunkt jag nyss helt kort antydde, faller det af sig själf, att jag i denna fråga yrkar bifall till utskottets förslag. Ty här är det frågan om en löneförbättring åt det lägre prästerskapet, den del af prästerskapet, som verkligen är i behof af en sådan löneförbättring. Och jag kan icke se, att det stämmer öfverens med den ärade reservantens ståndpunkt öfver hufvud, att han håller så strängt på sin reservation i detta stycke.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar Nilson i Örebro och Persson i Tällberg förenade sig med herr Edén.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Vid af herr talmannen gifna propositioner å de därunder framställda yrkandena godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf.

För 7 § hade Kungl. Maj:t föreslagit denna affattning:

Hvad genom donation af enskild tillförsäkrats innehafvare af viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöfver lönen skall oafkortadt komma samme tjänstinnehafvare till godo; dock skall vid bestämmande af lönetillägg enligt 4 § hänsyn tagas till befintligheten af sådan donation.

Utskottet hade gifvit paragrafen följande lydelse:

Hvad genom donation — — — till godo; dock må vid lönens bestämmande, i den mån skäligt pröfvas, hänsyn tagas till befintligheten af sådan donation.

Herr Byström hade emellertid uti en vid denna paragraf fogad reservation velat gifva densamma följande affattning:

Hvad genom donation — — — till godo; dock med iakttagande att vid uppgörande af löne reglering för tjänsten lönen så bestämmas, att sammanlagda beloppet af densamma jämte omförmälda särskilda förmån eller däremot svarande värde i penningar icke öfverstiger 10,000 kronor.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr Byström: Herr talman! Som herrarna se, förekommer det vid denna paragraf en liten reservation. Saken gäller donationer, som äro gifna till lön åt präster i socknar eller församlingar, där de haft synnerligen liten inkomst. Frågan har varit före förut här i Riksdagen, men icke tilldragit sig någon vidare uppmärksamhet. Nu ser jag af den promemoria, som lämnats oss, d. v. s. den här stora

Angående
reglering af
prästers-
skapets
aflöning.
(Forts.)

boken med titeln »Betänkande och förslag angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor den 14 december 1909», att icke mindre än fyra af Riksdagens mera inflytelserika ledamöter biträdt den mening, som jag förut förfäktat i den här frågan. Utskottet har äfven delvis biträdt densamma, då det ansett, att man bör taga hänsyn till en donation, som är gifven af enskild person för att förbättra kyrkoherdes eller komministers eller vederbörande prästs lön i den församling, där han har sin tjänst. Utskottet har nämligen i någon mån antydt detta, då det säger: »Dock må vid lörens bestämmande, i den mån skäligt pröfvas, hänsyn tagas till befintligheten af sådan donation». Häremot skulle icke vara så mycket att erinra, om nämligen dessa donationer vore sådana, att de vore till sina belopp bestämda, men de äro nu af två slag, dels bestämda i visst penningbelopp och dels bestämda till viss fastighet. Jag tänker särskildt på ett fall, där ett fjärdedels mantal donerades till vederbörande prästs eller till församlingens förmån. För närvarande lär denna fastighet hafva gifvit ungefär 500 kronor i inkomst, men antag, att en järnväg framdrages på denna plats! Man kunde då hafva ett nytt Katrineholm på detta fjärdedels mantal, och då skulle det lämna en orimlig inkomst, och ingen af oss kan anse lämpligt, att sedan man reglerat lönerna så, att en präst anses hafva anständig bergning, han sedan dessutom skall erhålla de orimliga belopp, som i ett dylikt fall kunna tillkomma honom.

Jag har därför ansett, att något i detta fall borde göras. Nu hafva dessa fyra inflytelserika medlemmar af Riksdagen gifvit den formulering häråt, som förekommer i min motion, och jag ber herrarna se på densamma. Mitt förslag går ut på, att § 7 skulle blifva af samma lydelse som i det föreliggande förslaget t. o. m. orden »till godo», hvarefter den skulle få följande fortsättning: »dock med iakttagande, att vid uppgörande af lönereglering för tjänsten lönen så bestämmes, att sammanlagda beloppet af densamma jämte omförmälda särskilda förmån eller däremot svarande värde i penningar icke öfverstiger 10,000 kronor». Det är sålunda samma förslag, som dessa åsyftade fyra ledamöter afgifvit.

Jag vill anföra ett analogt fall. För läroverken finnas på vissa ställen donationer, hvilka gå till rektor eller annan lärare, och i dessa fall har man tagit dessa donationer med i beräkningen och låtit dem ingå i lönen. Jag har fått denna upplysning, och jag anser, att principen bör vara densamma här som vid de läroverk, där enahanda förhållande möjligen kan förekomma.

Herr talman, jag yrkar bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Det förhåller sig nog icke alldeles så med dessa donationer, som det tycktes framgå af den föregående ärade talarens uppgifter. Här är endast fråga om sådana donationer, som enskilda personer gjort i uttryckligt syfte att bereda innehafvaren af viss prästerlig tjänst en särskild förmån utöfver lönen. En sådan förmån måste naturligtvis under alla för-

hållanden utgå enligt donators bestämmelse, och man kan icke här, såsom herr Byström tänkt sig, fastställa någon särskild gräns. Det skulle för öfrigt kunna föranleda till den oegentligheten, att en församling alldeles befriades från att utbetala någon som helst lön till sitt prästerskap, och det torde vid ifrågavarande donationers tillkomst icke varit meningen. Den affattning, som paragrafen fått enligt utskottets förslag, tillgodoser hvarje rimlig hänsyn i förevarande fall, och därför yrkar jag bifall till detta förslag.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! Jag skall be att få instämna i den föregående ärade talarens anförande, som innehöll just det, som jag ville säga vid denna paragraf.

Jag för min del sympatiserar äfven med den tanke, som ligger till grund för den reservation, hvilken herr Byström afgifvit, men man kan ju tänka sig, att det i vissa församlingar funnits personer, hvilka hafva velat genom en sådan donation bereda möjlighet för dessa församlingar att få så goda lärare som möjligt, och då synes det mig, att man bör taga tillbörlig hänsyn till dessa förhållanden. Det förefaller mig sålunda, att utskottet lyckligt formulerat den tanke, som jag anser böra här komma till beaktande.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: Jag ber blott att få instämna med herr Byström i hans yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Jag skall be att först få återropa de skäl, som i denna fråga anförts af utskottets vice ordförande. Vidare vill jag mot den ärade reservanten anförä, att det exempel, som han tog från de allmänna läroverken, icke talar för, utan mot hans reservation. Förhållandet är nämligen det, att, då en donation gjorts till en lärarbefattning och afkomsten af denna donation icke öfverstiger den bestämda normallönen, donationen indrages till statsverket på det sättet, att statsverket tillskjuter det belopp, som erfordras, för att afkomsten af donationen jämte det af staten tillskjutna beloppet skall blifva lika med normallönen. I så måtto kan man säga, att staten indragit dessa donationer. Där det återigen är förhållandet, att donationen i och för sig öfverstiger normallönen, få vederbörande taga donationen, men få intet af statsmedel. Med detta tror jag mig hafva visat, att förhållandena vid de allmänna läroverken tala för utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf.

8—10 §§.

Godkändes.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

11 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att 4 mom. skulle erhålla följande lydelse:

4. Ved och brännorf till husbehof äger vederbörande tjänsteinnehafvare, efter Konungens bestämmande, afgiftsfritt, men på egen bekostnad, bekomma å löneboställe, när tillgång därtill finnes.

Herr *Olsson* i Blädinge, med hvilken herr *Juhlin* instämt, hade i afgifven reservation hemställt, att 4 momentet måtte utgå.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr *Olsson* i Blädinge: Herr talman! Jag vill gifva till känna, att afsikten med den vid betänkandet fogade reservationen rörande punkt 4 i 11 § ingalunda varit att åstadkomma någon nedsättning uti prästerskapets löneförmåner, såsom det vid första påseendet kan synas. Nej, reservanterna hafva den uppfattningen, som jag tror det skall blifva svårt att vederlägga, att den förmån, som prästerna hafva af detta vedvärde — det är ju icke fråga om något annat — och som de fritt få åtnjuta, icke i någon mån uppväger den skada å skogen, som dessa årliga utsyningar åstadkomma.

Om man, såsom det vanligen tillgår uti enskildas skogar, kunde gallra ut tjänlig vedskog, skulle jag hafva haft mindre betänkligheter, men den, som känner, hur det hittills gått till vid dessa utsyningar, vet, att det slösas oerhördt i detta hänseende. Man kan icke begära, att jägmästaren skall gå i skogen och gallra ut tjänlig vedskog åt prästen; därtill har han hvarken tid eller tillfälle, och dessutom skulle detta tillvägagångssätt blifva en alltför dyrbar s. k. besparing för kyrkofonden, ty jägmästaren eller hans biträde gör naturligtvis icke ett sådant arbete för intet.

Såsom jag i motiveringen till reservationen visat, är sparad skog ytterst liktydig med en besparing för kyrkofonden. Märk väl: *för kyrkofonden!* Den fråga, som bland annat äfven med anledning af denna reservation gjorts af en insändare uti en gårdagstidning: »Är prästerskapet rättslöst?» är alltså i detta fall obefogad, för så vidt, såsom jag tror mig med fog kunna påstå, prästerskapets ekonomiska bästa ganska intimt sammanhänger med kyrkofondens bästa. Hvad prästens löneförmåner i detta sammanhang beträffar, heter det uti motiveringen till den kungl. propositionen på sidan 71: »De kyrkliga myndigheterna hafva med stor enhällighet uttalat, att, där tillgång till husbehofsbränsle ej finnes, vederbörande befattningshafvare borde erhålla motsvarande ersättning». Och härtill fogar chefen för ecklesiastikdepartementet följande uttalande: »Såsom jag förut antydte, torde också någon godtgörelse uti ifrågavarande hänseende böra beredas tjänsteinnehafvare genom höjning af lönen i enlighet med stadgandet uti 4 §». När således meningen är, att vissa präster kunna få ersättning för husbehofsbränsle ur kyrkofonden, kan jag icke inse, hvarför icke *alla* borde kunna få detsamma. Jag är, såsom jag förut sagt, öfvertygad om, att kyrkofonden skulle få sitt utlägg igen med god ränta. Genom de

beslut, som nyss fattats, tror jag, att kyrkofonden mycket väl skall komma ut med att lämna ersättning för vedbrand till samtliga präster.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å utskottets förslag beträffande punkt 4 uti § 11 och bifall till reservationen.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Om man genom ett bifall till herr Olssons i Blädinge reservation skulle kunna vinna det mål, som han tror därigenom kunna vinnas, nämligen att man skulle få en bättre hushållning med de ecklesiastika bostälernas skogar, skulle jag vara med om förslaget. Men det kan enligt mitt förmenande nu ingalunda blifva förhållandet genom ett sådant bifall, därför att herr Olsson icke reserverat sig äfven däremot, att arrendatorerna skola få vedbrand. Därigenom blir i alla fall indelningen af skogen rubbad, då, såsom vi veta, hushållningsplan kommer att upprättas, enär alla ecklesiastika bostälernas skogar nu skola ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Det går så till, att en viss parcell uttages, där kyrkoherden får taga sitt husbehöfvirke, och på samma sätt kommer man att gå till väga i fråga om arrendatorns rätt till vedbrand och öfrigt husbehövsbränsle. Man kan således icke vinna det mål, som herr Olsson i Blädinge afser att vinna med sin reservation, ty i hvarje fall skulle arrendatorn hafva vedbrand från skogen. Det ursprungliga förslaget innehöll, att församlingen skulle tillhandahålla tjänst innehafvaren vedbrand kostnadsfritt, men de särskildt tillkallade sakkunniga satte sig emot detta förslag. De ansågo, att det skulle blifva alltför stora kostnader för församlingarna, och förslaget fick då den formulering, som 4 mom. i 11 § nu har; och vi hafva äfven vid löuernas beräkning tagit hänsyn till, att kyrkoherdar och komministrar skulle komma i åtnjutande af denna förmån. Jag anser det vid sådant förhållande riktigt, att kammaren bifaller utskottets förslag, och skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till detsamma i denna del.

Herr Jansson i Djursåtra: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr Daniel Persson, men jag skall be att äfven få påpeka några andra synpunkter än dem, som här förut hafva framhållits.

Beträffande prästerskapets rätt att få vedbrand, där skog å boställe finnes, är det en gammal förmån, som prästerna hafva. När det nu är fråga om att införa en annan ordning med afseende å boställena, är det i lagförslaget föreskrifvet, att bland de inkomster, som skola beräknas såsom en pastoratens tillgång för bestridandet af utgifterna för prästernas löner, ingår äfven efter viss beräkning afkomsten af boställets skog, där sådan finnes. Det bestämmes vid löneregleringens ikraftträdande, huru stort belopp, som årligen kan beräknas inflyta från boställets skog, och det ingår såsom tillgång i pastoratets tillgångar, men hela inkomsten af boställets skog inflyter direkt till kyrkofonden, och skogen ställes under skogsförvaltningens vård. Församlingen får ingen befattning med boställets skog, utan den blir, såsom nämnts, helt och hållet ställd under vederbörande skogstjänstemäns vård. Kostnaderna för förvaltningen af de eckle-

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

siastika boställesnas skogar har icke församlingen någon olägenhet af, utan de utgå från kyrkofonden och äro i kyrkofondens utgiftsstat upptagna till 222,000 kronor årligen. Nu är för öfrigt meningen, att, där skog finnes, icke blott prästerna, utan äfven arrendatorerna skola få från densamma fylla sina behof af vedbrand och att pastoraten, om skogen därutöfver lämnar tillgång, skola få, hvad som fordras för underhåll af prästgård och kyrka. Den inkomst församlingen sålunda kan påräkna erhålla af skogen blir lika stor för hvarje år under hela den period, som regleringen afser. Antingen det blir större eller mindre afverkning från skogen hvarje år, betyder detta ingenting för församlingen, ty inkomsterna från kyrkofonden bli desamma. Kyrkofonden kan det ena året erhålla större inkomster från prästgårdens skog, än hvad från densamma utgår till församlingen, men församlingen får hvarje år lika inkomst. Dessutom är det uppenbart, att, om man beröfvar arrendatorerna rättigheten att få vedbrand och virke till reparationer och underhåll af boställets hus och byggnader, det kontanta arrendebeloppet därigenom blir mindre. Man kan sålunda icke säga, att den omständigheten, att prästerna och arrendatorerna få fylla sina behof af vedbrand m. m. från boställsskogarna, innebär en ren förlust för församlingarna. Å andra sidan är det fördelaktigt för prästen att få vedbrand. Han får visserligen själf besörja huggning och körning och allt arbete, men i alla fall är det för prästen en förmån. Likaså är det fördelaktigt för arrendatorn att å boställets skog få taga nödig vedbrand och virke till reparationer. Han blir därigenom i tillfälle att betala högre arrende, och församlingen får ett större arrendebelopp.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Juhlin: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af herr Daniel Perssons i Tällberg yttrande, att han skulle kunna sympatisera med den reservation, som afgifvits af herr Olsson i Blädinge, och i hvilken jag instämt, om nämligen reservationen äfven omfattat, att icke heller arrendatorn skulle ha rätt till vedbrand. Nu ansåg herr Persson det vara oegentligt, att prästerna icke skulle ha rätt till vedbrand, under det att arrendatorerna skulle få denna rätt. Jag vill då säga herr Persson, att i den reservation, som återfinnes under »grunderna för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar», man tänkt äfven på denna sak, och att det var genom en tillfällighet, som nu föreliggande reservation icke kom att, såsom den egentligen borde gjort, inbegripa också arrendators rätt till vedbrand.

Nu sade herr Olsson i Blädinge, att hans afsikt icke var, och det är icke heller min, att söka beröfva prästerna några inkomster härvidlag. Ty enligt detta förslag skola ju prästerna få ved eller torf, där sådant finnes å bostället, och där sådant icke finnes, är meningen, att prästerna skola få kontant ersättning, motsvarande värdet af vedbrand. Nu kan jag icke finna annat, än det vore både riktigare och rättare att hafva en lika förordning utefter hela linjen, så att prästerna finge kontant ersättning, motsvarande värdet af ved-

brand. Man skulle därigenom vinna, att man åtminstone någon gång skulle få en ordnad hushållning på dessa boställsskogar.

Jag vill icke tala om, hurudana förhållandena för närvarande äro och hurudana de hafva varit. Hvar och en af herrarna, som har någon kännedom om prästboställena ute på landsbygden, känner nog till, huru det slösas med denna ved, huru det tages virke, som man skulle kunna få många gånger så mycket betaldt för, om det användes till sågtimmer eller dylikt, i stället för att det nu brännes upp. Man kan icke säga, att detta är en god hushållning. Det är visserligen sant, att man kan hafva förhoppning om, att förhållandena hädanefter skola bli något bättre, men i alla fall är det min uppfattning, att så länge vi ha denna bestämmelse, att prästerna skola ha vedbrand, kommer det att slösas, därom är jag fullt förvissad. Det är icke någonting annat, som kommer att inträffa, än att, om prästerna och arrendatorerna icke få rätt till vedbrand, man får sälja så mycket mera virke från boställets skog. Penningarna härför ingå till kyrkofonden och församlingen får på sätt och vis igen dem. Klart är att, om dessa förmåner tagas bort, arrendebeloppet bliver lägre, men det får man igen genom att sälja skog, och jag anser detta vara mycket viktigare, än att denna bestämmelse skulle stå kvar. Det ingriper icke i prästerskapets inkomster. Jag vill icke göra några inskränkningar i dem, men jag anser det vara fördelaktigt att få en ordnad hushållning på de allmänna skogarna och draga de inkomster af dem, som man bör kunna ha rätt att fordra. Jag har räknat ut, att i Strängnäs stift, som ju ligger i Mälardalen, där det finnes ypperlig skogsmark och utmärkta skogar och där skogarna växa ganska fort, dessa skogar under en lång följd af år blott lämnat en afkastning till afsalu af kr. 1: 25 pr hektar. Man må räkna efter hvad detta betyder. Det synes mig vara Riksdagens plikt att i detta fall se till, att man får en något bättre ordnad hushållning, och därigenom kunde möjlighet beredas kyrkofonden att få väsentligt högre inkomster, än hvad fallet blir, om denna bestämmelse kommer att stå kvar. Men dessutom tror jag för min del, att det kommer att inträffa, att, där skogarna ligga på långt afstånd från prästboställena — det förekommer på många ställen, att de äro kanske både en och två mil aflägsna — det icke är någon fördel för prästerna att få hämta sin ved från dessa skogar, ty det långa afståndet gör, att det blir så dyrt, att de kunna köpa sin ved billigare på närmare håll. Då tänker jag, att boställsinnehafvaren kanske, när löneregleringen uppgöres eller sedermera, går in till Kungl. Maj:t med anhållan att få kontanta penningar i stället för ved. Då kan det i detta fall hjälpas på sådant sätt, men det blir dock endast i vissa undantagsfall. Om däremot denna reservation bifölles, skulle det bidraga till, att vi finge en bättre hushållning på de ecklesiastika bostälernas skogar och väsentligt högre inkomster från dem, än hvad hittills kunnat inflyta.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till denna reservation. Vi skola sedermera, då vi komma till lagstifningen om grunderna för de ecklesiastika bostälernas skogar, utvidga yrkandet att

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Angående äfven omfatta arrendatorer, så att det icke måtte vara något hinder
reglering af för att nu biträda reservationen.

präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Herrar *Mallmin* och *Jansson* i Edsbäcken instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Herr talman, mina herrar! Jag får säga, att jag har mycket stora sympatier för den tanke, som är uttryckt i reservationen, ty jag har kommit till den uppfattning, att den anordning, som nu är införd, medför stor misshushållning med våra skogar. För det första är det rätt, som den föregående ärade talaren sade, att man vid utsyning af bränsle ofta tager synnerligen präktigt gagnvirke, som skulle kunna användas på annat sätt och betinga väsentligt högre pris. Skogsstatens tjänstemän hafva svårt att sätta sig emot, när vid utsyning begäres sådant finare bränsle. För det andra är det med dessa periodvis återkommande utsyningar så, att de rubba själva skogshushållningsplanen, och det blir därför icke möjligt att få denna rationellt ordnad. Därför har jag varit inne på den tanke, som är uttryckt i reservationen, nämligen att man skulle försöka att få in alla inkomster från dessa skogar till kyrkofonden och sedan från denna fond gifva ersättning åt dem, som skulle vara berättigade till bränsle och virke. Men för att kunna genomföra detta fordras, dels att prästerna få ersättning för bränsle, dels att församlingarna få ersättning för det virke de skulle ha till byggande af kyrka och prästgård, och dels och att arrendatorn äfven få ersättning. När jag försökte se till, huruvida denna princip skulle kunna genomföras, fann jag, att den stötte på så stora svårigheter, att jag icke kunde lägga den till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Men jag vill emellertid säga, att utvecklingen nog kommer att gå i den riktning, som uttalas i reservationen, och den siste talaren har antydtt sättet, på hvilket det kommer att ske. Det kommer att ske gradvis. Om det t. ex. är en församling, som skall bygga en ladugård, kan det vara bättre för densamma, om den vid byggandet af vissa delar af ladugården får använda annat fastare material än virke, t. ex. betong. Då går församlingen in till Kungl. Maj:t och ber att få bygga med betong samt anhålla att få ersättning för det virke, som annars skulle gått åt. Ja, säger Kungl. Maj:t, mycket gärna. I ett annat fall vill en församling bygga ett boningshus, och det kan då vara bekvämt att få direkt för bygget inköpa förädladt material, såsom exempelvis fönster-, dörrkarmar o. s. v., i stället för att för dylikt ändamål förarbeta virke från boställsskogen. Församlingen går då in till Kungl. Maj:t och säger: kunna vi icke få köpa det materialet och få ersättning, motsvarande värdet å rot af det virke, som skulle gått åt? Jo, säger Kungl. Maj:t, det få ni visst. Eller i ett annat fall kan det hända, att skogarna ligga så långt borta, att det kan vara bekvämare för prästen att köpa sin ved i närheten, eller kanske det kan vara bättre för honom att köpa koks eller kol. Han kommer då in till Kungl. Maj:t med begäran att få köpa det samt att få ersättning för den ved, som skulle gått åt. Ja, säger Kungl. Maj:t, det får ni visst.

Genom att sådana ansökningar bifallas, hvilket jag för min del kommer att uppmuntra, kommer utvecklingen att gå i den riktning, som reservanterna åsyftat. Vid sådant förhållande hemställer jag till reservanterna, om de icke vilja vara nöjda med det.

*Angående
regiering af
präster-
skapets
aflofning.
(Forts.)*

Herr Sjöberg: Herr talman, mina herrar! En föregående talare, herr Juhlin, har uttalat, hvad jag egentligen ämnade att säga. Man ser, huru prästgårdarnas skogar förvaltas, man ser dessa stora präktiga träen på deras vedbackar, träen, som äro värda en krona kubikfoten, man ser, huru träden huggas i stora massor till ved för präster och arrendatorer. Så har det varit, och det kanske icke går så fort att få ändring i det stycket — vanans makt är stor — skogstjänstemännen, som förvalta prästgårdarnas skogar, knappt behandla dem med samma stränghet som andra kronans skogar.

Men det var en sak till, som gjorde, att jag begärde ordet, nämligen det förhållandet, hvilket vi landtmän känna till, att i synnerhet komministrarnes boställen på många ställen ligga $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, ja, till och 1 mil från kyrkan. När det blir så, att en komminister icke längre blir bunden vid sitt boställe, så att han måste bruka det, blir det bekvämare både för församling och för präst att bygga i närheten af kyrkan. Då får ju prästen lof att — såsom förut är påpekad — forsla sin ved kanske en mil, och då komma många präster att med all rätt säga, att det varit bättre, om de fått en liten kontant ersättning i stället för vedbrand. Prästerna kunna för rätt obetydliga belopp vid t. ex. sågverken få köpa affall, och jag anser, att det ur alla synpunkter skulle kunna blifva både besparing för prästerna och rättvist, om prästerna öfver hela landet finge en kontant ersättning i stället för vedbrand. Det blefve också en stor besparing för kyrkofonden. Naturligtvis måste arrendatorerna vid prästgårdarna hafva nödig vedbrand och gärdsel och virke för reparation af husen. Det är alltid så, att när det sker en försäljning från dessa skogar, så utstämplas de största och bästa träden, och sedan får arrendatorn taga det sämsta till vedbrand, och så kommer naturligtvis att ske i fortsättningen.

Herr talman! Jag för min del ansluter mig till reservationen, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Petrén: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord med anledning af de båda reservanternas yttranden.

Jag tror icke, att de vinna sitt syfte att bereda vederbörande tjänsteinnehafvare ersättning för husbehofsbränsle ur kyrkofonden på det sätt, de nu föreslagit, genom att låta fjärde momentet i den föreliggande § bortfalla. Reservanterna säga, att om man toge bort detta moment, skulle vederbörande tjänsteinnehafvare med stöd af 4 § kunna erhålla ersättning i stället för vedbrand och bränntorf. Men det är alldeles tydligt, att 4 § icke skulle kunna användas i sådant syfte, sedan fjärde momentet i 11 § bortfallit, ty i 4 § står det: »skulle med hänsyn till särskilda förhållanden» etc., kunna vederbörande präster erhålla viss förhöjning i lönen. Uttrycket »särskilda förhållanden» kan med nuvarande texten i 11 § göra det

Angående
reglering af
präster-
skapets
aftoning.
(Forts.)

möjligt, att i pastorat, där det icke finnes vedbrand och brännorf till husbehof, vederbörande tjänsteinnehafvare få kontant ersättning i stället. Men låter man nu fjärde momentet i 11 § bortfalla, är ett dylikt förfarande icke längre möjligt. Ty det är ju tydligt, att det i förevarande hänseende icke längre finnes några »särskilda förhållanden» att åberopa, då nämligen rätten till husbehofsbränsle är borttagen för ifrågavarande tjänsteinnehafvare i hela landet.

Jag tror således, att reservanterna icke skulle vinna det af dem angifna syftet genom att låta fjärde momentet i 11 § bortfalla, därest nämligen 4 § kommer att bibehålla sin nyss erhållna lydelse.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Jag delar till fullo de betänkligheter, som af den föregående ärade talaren framförts. Jag kan inte förstå, att det skulle utöfva något som helst inflytande på skogsvården, om prästerna finge lof att efter anvisning i vederbörlig ordning hugga sin ved till husbehof å lönebeställets skogar. Denna fråga är i själfva verket mycket mindre, än åtskilliga af herrarne velat göra den till. Vi ha inom utskottet ansett detta vara en ganska obetydlig fråga, och det har icke tagit någon lång tid att debattera den där. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner på dels godkännande af utskottets förslag till lydelse af denna paragraf, dels ock godkännande af samma förslag med den ändring, som föreslagits i den af herr Olsson i Blädinge afgifna reservationen. Kammaren godkände härvid utskottets förslag oförändradt.

12—16 §§.

Godkändes.

Åt 17 § hade utskottet i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning föreslagit denna affattning:

För en hvar af kontraktsprostarne fastställer Konungen arfvode, fördeladt i grundbelopp och fyllnadsbelopp.

Grundbeloppet skall utgöra 150 kronor.

Fyllnadsbeloppet skall utgå

med 15 kronor för hvarje pastorat, som kontraktet omfattar; samt med 5 kronor för hvarje fullt 100-tal kvadratkilometer af kontraktets areal i land till och med 1,000, och därutöfver med 10 kronor för hvarje öfverskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer, dock att fyllnadsbelopp icke utgår för mer än tillhoppa 30,000 kvadratkilometer.

Prostarfvode gäldas från kyrkofonden.

Herr *Forssell* hade uti vid paragrafen fogad reservation hemställt, att densamma måtte utgå ur förevarande lagförslag.

Paragrafen fördrogs, hvarefter

Herr Forssell anförde: Herr talman! Jag har reserverat mig mot att kyrkofonden skall aflöna kontraktsprestarna, emedan jag anser att deras funktioner icke äro af den art, att de äro behöfliga för församlingen. Dessa kontraktsprestar utses af vederbörande biskop efter förslag af kontraktets präster, och det utses vanligen den af kyrkoherdarna, som har den bästa aflöningen. Deras funktioner äro, såsom jag sagt i min reservation, 1:o att vara biskopens förtroendemän och i denna egenskap mottaga och meddela ämbetsbröderna inom kontraktet biskopens skrivelser angående kyrkliga ärenden; 2:o att vid förfall för biskopen förrätta visitationer inom kontraktet; 3:o att som domkapitlets ombud närvara vid ekonomiska besiktningar och syner å ecklesiastika boställen; 4:o att förmedla insamlandet af vissa uppgifter af kyrklig art.

*Angående
reglering af
präster-
skapet
aflöning.
(Forts.)*

Hvad beträffar den första punkten, att vara biskopens förtroendemän, så är ju detta en angelägenhet, som prästerna själfva kunna sköta efter eget godfinnande. Det andra, att vara biskopens vikarie, är också af den art, och det tredje, att vara domkapitlets ombud vid ekonomiska besiktningar och syner å ecklesiastika boställen, skulle äfven kunna undvikas på så sätt, att det förordnades en annan person och lämpligare sådan. Jag har i det fallet föreslagit, att man skulle förordna någon nämndeman och duktig landbrukare, som vore närvarande i stället för kontraktspresten. Hvad den fjärde uppgiften beträffar, att förmedla insamlandet af vissa uppgifter från de olika församlingarna inom kontraktet, så kunde det vara en församlingsangelägenhet på den tiden, då postväsendet var så litet utveckladt, att det saknades post i nära nog alla prästgårdar, och då klockaren hade sig ålagdt att bära »prosteväskan», som kontraktsprestens bref till prästerna i kontraktet kallades. Men den brefbärareskyldighet, som klockaren hade, afskaffades på midten af 1870-talet, ty det ansågs då, att det var bättre, att uppgifterna gingo direkt till församlingens präst, än att göra en omväg genom kontraktspresten. Det är ju så, att man här i kammaren flera gånger talat mot mångskrifveriet, och detta är ju också ett mångskrifveri, detta, att först skall kontraktspresten infordra uppgifterna från prästerna, och sedan skall han insända dessa uppgifter till vederbörande. Det vore ju bättre nu, då postgången öfverallt går direkt, att borttaga denna mellanhand, och därför synes det mig, att kyrkofonden icke kunde behöfva betungas med denna utgift. Det blir ju i alla fall en honnörspost, som kvarstår hos prästerna, fastän oafönad.

På grund af hvad jag anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, nämligen att 17 och 18 §§ i lagen om reglering af prästerskapets aflöning samt 8 § 3 mom. i lagen om kyrkofond måtte utgå.

Vidare yttrade

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Den föregående ärade talaren ville icke ge kontraktsprestarna någon ersättning för de ämbetsgöromål, som de enligt kyrkolagen ha att utföra. Nu var det ursprungligen så, att kontraktsprestarna uppbyro någon del af

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

tionden, en ersättning, som benämndes »prostetunnor». Denna ersättning har gång på gång tillförsäkrats dem. »Prostetunnorna» utgingo i regel med en tunna spannmål för hvarje församling. Ecklesiastik-året 1896—1897 fanns det 184 prostar i riket, och prostetunnorna uppgingo till ett värde af 26,849 kronor. Numera är det statsverket, som utbetalar kostnaderna för prostetunnorna enligt förordningarna af den 27 juli 1869 och den 14 oktober 1898. Det är tydligt, att kontraktsprestarna böra ha godtgörelse för det arbete, som åligger dem och som mångenstädes kan vara ganska betungande, och utskottet har funnit det af Kungl. Maj:t föreslagna beloppet skäligt. Det är att märka, att prostarivodet skall utgå ur kyrkofonden.

Nu säger den föregående ärade talaren, att prostarerna äro alldeles obehöfliga, och att de kunna afskaffas när som helst. Men kyrkolagen föreskrifver, att hvarje prosteri måste ha en prost, »hvar-till biskopen, sedan kontraktisterna med deras förslag äro inkomne, skall utvälja de personer, som ibland de andra prästerna äro därtill de tjänligaste, på det att han af dem desto mera bistånd uti kyrkans saker hafva må». Det är alltså »kyrkans sak», som kontraktsprestarna ha att handlägga, och icke någon som helst angelägenhet af privat natur, som herr Forssell tycks anse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag har icke yrkat på, att institutionen skall afskaffas. Det må stå i kyrkolagen hvad som helst om den saken, men jag har yrkat, att kontraktsprestarna skola vara oafönade. Ty jag anser, att det här icke gäller någon församlingsangelägenhet. Det har ju i denna kammare till och med yrkats på, att biskopsinstitutionen skall afskaffas. Med så mycket större skäl kunde man yrka på denna institutions afskaffande, men det har jag icke gjort, utan endast yrkat på, att den icke skall ha något understöd från kyrkofonden. Det är icke så obetydliga belopp, som enligt utskottets förslag årligen skall utbetalas till detta ändamål, det är öfver 58,000 kronor, och detta anser jag öfverflödigt att taga från kyrkofonden. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde nu propositioner först på godkännande af förevarande paragraf och vidare på bifall till herr Forssells yrkande, att paragrafen måtte utgå ur lagförslaget; och förklarade sig herr talmannen anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid herr Forssell begärde votering, uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 17 § i förevarande förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit att nämnda § skall utgå ur lagförslaget.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)*

Voteringen utföll med 109 ja mot 72 nej, hvadan kammaren godkänt ifrågavarande paragraf.

18—20 §§.

Godkändes.

21 § föredrogs, hvarvid

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström anförde: Jag skall be att få säga ett par ord angående utskottets förslag. Enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle den högsta afgift, som församlingen skulle kunna åläggas i och för prästerskapets aflöning, vara 6 öre per fyrk och dessutom ett belopp motsvarande 10 öre per person i pastoratet. Utskottet har nu strukit denna 10-öring och nedsatt församlingens högsta skatteplikt till prästerskapets aflöning till 6 öre per fyrk. Jag har efter långt öfvervägande kommit till det resultatet, att jag tror, att jag kan gå med på utskottets förslag i denna punkt, och det skäl, som därvid för mig har varit bestämmande, är, att jag tror, att församlingarna komma att bli i det stora hela mera bärkraftiga vid den tid, då det här gäller. I sådant afseende vill jag hänvisa till det att bevillningskronornas antal, som 1890 utgjorde 4 millioner och något öfver, och som 1900 utgjorde 7,700,000, år 1907 hade vuxit till nära 12 millioner. Det är naturligtvis åtskilliga saker, som här inverka, hvilka vittna om en utveckling, som icke är sund. Men det torde väl dock kunna antagas, att den ekonomiska utvecklingen kommer att försiggå i icke alltför sakta tempo, så att bevillningskronornas antal blir åtskilligt högre. Däraf skulle då följa, dels att anspråken på kyrkofonden komma att allt mer och mer minska, dels att vissa församlingars — de för-mögnare församlingarnas — tillskott till fonden komma att ökas; och på det sättet skulle genom bevillningskronornas tillväxt fonden komma i en gynnsammare ställning.

Ett af de skäl, jag har till detta antagande, är den sannolika jordvärdestegringen. Denna kommer icke, såvidt jag kan förstå, att gå i något raskare tempo, utom i de trakter, där det blir konglomeration af befolkningen, men i den mån jordvärdet kommer att stiga, kommer detta att hafva samma inverkan som bevillningskronornas ökning, nämligen att anspråken på fonden bli mindre, och att tillskotten från vissa församlingar komma att ökas. Samma effekt kommer också en sannolik ökning af skogsprodukterna att hafva. Skogsprodukterna hafva under de sista åren i stort sedt varit i stigande, äfven om tillfälligtvis någon nedgång varit för handen. Sålunda har priset på medelgroft gaguvirke under de sista åren fördubblats.

Detta är det ena skälet. Det andra är, att det är två poster i fonden, nämligen ålderstillägg och emeritlöner, hvilka båda poster

icke komma att fyllas ut eller tagas i anspråk annat än sakta och småningom. Det dröjer en afsevärdt lång tid, innan fondens utgifter och inkomster komma i jämvikt.

På dessa skäl tror jag, att jag kan acceptera utskottets förslag i den punkten.

*Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.*
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

22 § skulle enligt Kungl. Maj:ts af utskottet biträdda förslag hafva följande lydelse:

De i denna lag omförmälda aflöningsmedel för kyrkoherdar och komministrar skola, i den mån de ej omedelbart till tjänstinnehafvare utbetalas, särskildt för sig af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande.

För medlens bibehållande till afsedt ändamål är pastoratet ansvarigt; och äger domkapitlet däröfver hålla hand.

Sedan paragrafen upplästs, yttrade

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Jag skall be att få rätta ett litet förbiseende, hvartill utskottet gjort sig skyldigt vid affattningen af denna paragraf. Enligt 14 § 3 mom. skall arfvode åt sådan adjunkt, som där omnämnes, »af pastoratet med de i 11 § första mom. omförmälda aflöningsmedel gäldas i enahanda ordning som om lön till kyrkoherde och komminister är stadgad». Nu heter det i 22 § i det kungliga förslaget: »De i denna lag omförmälda aflöningsmedel för kyrkoherdar och komministrar skola, i den mån de ej omedelbart till tjänstinnehafvare utbetalas, särskildt för sig af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande». Här böra, utom kyrkoherdar och komministrar, naturligtvis äfven de i § 14 mom. 3 omnämnda adjunkterna komma med, så att paragrafen bör erhålla följande lydelse: »De i denna lag omförmälda aflöningsmedel för kyrkoherdar och komministrar äfvensom adjunkter, om hvilka i 14 § 3 mom. sägs, skola, i den mån de ej omedelbart till tjänstinnehafvare utbetalas, särskildt för sig af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande».

Härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände paragrafen med det af herr Söderbergh i Karlshamn föreslagna tillägget.

23—28 §§; *ingress; rubrik.*

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 2:o) bifölls i hvad den ej blifvit genom de redan fattade besluten besvarad.

Punkten 3:o)

Författningsförslaget.

1 §.

Godkändes.

Kungl. Maj:t hade för 2 § föreslagit denna affattning:

För ordinarie tjänst innehafvare skall emeritilön motsvara åttio procent af hans lön, beräknad till det belopp, hvartill densamma bestämts vid löneroglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, eller, om sådan löneroglering med afseende å tjänst innehafvaren icke vunnit tillämpning, till det belopp, efter hvilket afgift till prästerskapets änke- och pupillkassa senast utgått. Ej må dylik emeritilön understiga tretusen tvåhundra kronor för kyrkoherde och tvåtusen kronor för komminister, ej heller öfverstiga *fyratusen åttahundra kronor*; och skall, där vid uträkning efter ofvan angifna grund emeritilönen ej uppgår till jämnt tiotal kronor, densamma höjas till närmast högre tiotal.

För extraordinarie präst skall emeritilön utgöra ettusen femhundra kronor.

Utskottet ausåg, att paragrafen borde lyda sålunda:

För ordinarie — — — ej heller öfverstiga *fyratusen kronor för kyrkoherde och tvåtusenfemhundra kronor för komminister*; och skall — — ettusenfemhundra kronor.

Uti afgifven reservation hade herr *Forssell* föreslagit, att emeritilönen skulle utgå med 70 procent af lönen, dock högst med 4,000 kronor.

Efter det paragrafen föredragits, yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Lindström*: Herr talman, mina herrar! Jag kommer att yttra mig i denna punkt, ehuru jag vet, att det icke kommer att hafva någon effekt.

I denna paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit, att emeritilönen för präst ej må öfverstiga 4,800 kronor. Utskottet återigen har föreslagit, att emeritilönen för präst ej må öfverstiga 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 kronor för komminister. Jag anser det som en skyldighet mot mig själf, mot den klass af statstjänare, som jag representerar, att säga, att jag icke anser detta förslag vara tillfredställande. En pension af 2,500 kronor för en komminister är enligt min mening för litet. Om man ser på pensionsbeloppen för de statstjänare, som stå i ungefär samma ställning som komministrarne — jag tar till exempel en läroverksadjunkt — så får dock en sådan 3,400 kronor

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

i pension, men en komminister skulle aldrig kunna få mer än 2,500. Det tycker jag är orättvist. Och om jag tar hänsyn till, att det säkerligen icke kommer att dröja många år, innan läroverkslärares löner bli förändrade, och följaktligen äfven pensionsbeloppen, så tycker jag, att det här föreslagna pensionsbeloppet framstår för mig i ännu ofördelaktigare dager. Jag anser äfven, att det för kyrkoherde stadgade beloppet af 4,000 kronor är för litet och motsvarar icke den lön han uppburit. För en kyrkoherde, som har haft närmare 8,000 kronor och fri bostad, ja, låt mig säga bara 7 eller 6,000 kronor, är dock detta en så pass stor nedsättning i hans inkomster, att det blir för honom en afsevärd uppoffring att afgå. Nu kommer ju här att ställas så, att Kungl. Maj:t så att säga plockar ut, hvilka som skola afgå med pension, och genom att dessa pensionsbelopp äro så lågt satta blir det en frestelse för vederbörande myndigheter att vid afgifvande af sina förslag plocka ut dem, som ha lägre löner, och låta dem, som ha högre löner, stå kvar. På så sätt förfelar man afsikten med denna här föreslagna institution.

Jag har ingen framställning att göra, jag har endast velat säga detta för att »rädda min själ».

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Af det skäl, som jag i min reservation anført, nämligen att prästerna icke i likhet med andra tjänstemän inbetala några pensionsavgifter, synes det mig, som om pensionen eller emeritilönen satts för högt, då den bestämts till 80 procent af lönen. I en del tjänstemannakärer utgår ju pensionen endast med 75 procent af lönen, och då hafva dessa tjänstemän erlagt pensionsavgifter under hela sin tjänstetid. Om prästerna hade erlagt pensionsavgifter i likhet med öfriga tjänstemän, så hade därigenom influtit ett belopp på omkring 250,000 å 300,000 kronor, och tillika med det tillskott, som nu skall utgå ur kyrkofonden, nämligen 500,000 kronor, hade man haft att tillgå så stort belopp, att alla präster därmed kunnat pensioneras, åtminstone om åldern fortfarande satts så högt, som den är satt för dem, som skola få emeritilöner. Detta måtte väl ha varit en större förmån för prästerna än att, såsom nu är fallet, blott några få kunna få pension. Detta hade varit förmånligare icke blott i och för sig, utan äfven därigenom att, då en hel del af prästerskapet pensionerades, befördragarna komme att gå snabbare och de yngre prästerna mycket förr bli ordinarie och bli kyrkoherdar.

Det här förslaget är således icke alls någonting, som befördrar prästerskapets fördel i allmänhet, utan det är endast några få, som få nytta häraf. Och skulle det gå så, som herr ecklesiastikministern nyss yttrade, att Kungl. Maj:t skulle få taga ut dem, som hade lägre löner, så att icke förlusten för de högre aflönade skulle bli för stor, så är det ju ännu mer förfeladt än det kunde ha blifvit.

På grund häraf, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Ja, det är ju riktigt, som den siste talaren anmärkte, att prästerna icke själva skola lämna

bidrag till sin pensionering, men det är här icke heller fråga om en pensionering i vanlig bemärkelse. Hvad för öfrigt den saken beträffar, är jag öfvertygad om att, därest Kungl. Maj:t utarbetat en bestämmelse i den riktningen, att prästerna skulle bidraga till sin egen pensionering, såsom den siste talaren tycktes önska, så hade lönerna blifvit satta proportionsvis högre. Vi tycka nog, att det är skäligt, att tjänstemännen få bidraga till sin egen pensionering, och Riksdagen har beslutat att så skall ske. Men huru mycket man vinner på den saken, är en annan fråga, ty lönerna regleras därefter, det tages nog hänsyn till den omständigheten vid lönerregleringen. Nu har emellertid så icke varit förhållandet vid denna lönerreglering.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Nu vill herr Forssell sätta emeritilönens belopp till 70 procent, under det utskottet har föreslagit 80 procent. Men utskottet har ju i annat afseende prutat väsentligt på hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit, att emeritilönen skulle utgå med högst 4,800 kronor för såväl kyrkoherde som komminister. Detta har utskottet nedsatt till 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 kronor för komminister. Men om jag betraktar herr Forssells förslag ur sparsambets-synpunkt, tror jag inte, att det har något företräde framför utskottets förslag, utan snarare tvärtom. Utskottet har begränsat, som jag nyss anförde, komministrarnas emeritilön till 2,500 kronor, men det har herr Forssell icke gjort i sitt förslag, utan han säger där, att »emeritilön bör utgå med 70 procent af lönen, dock högst med 4,000 kronor», sålunda skulle en komminister efter herr Forssells förslag få ända till 4,000 kronor, såvida jag läst hans reservation rätt. Och då synes han mig icke kunna åberopa sparsambets-skäl.

Jag skall, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få säga några ord med anledning af hvad den föregående ärade talaren nämnde, att jag skulle ha förbisett konsekvenserna, då jag gjorde mitt yrkande, och att sålunda komministrarna skulle få större pension än jag möjligen afsett. Ja, jag har just menat det, att dessa lågt aflönade tjänstemän kunde gärna få denna högre pension. Då en kyrkoherde eller en komminister tagit afsked, äro de för församlingen likställda och göra samma nytta bägge och böra förty ha rättighet att åtnjuta samma förmåner af församlingen. Ja, jag skulle till och med anse, att komministern, som haft en liten lön under sin tjänstetid, borde få bibehålla densamma oafkortad efter sin afgang.

På de anförda skälen skall jag fortfarande yrka bifall till min reservation.

Sedan öfverläggningen förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner å de därunder framkomna yrkandena, hvarvid kammaren godkände paragrafen enligt utskottets förslag.

3—12 §§; rubriken.

Godkändes.

Utskottets uti punkten 3:o gjorda hemställan bifölls i hvad den ej redan genom de fattade besluten blifvit besvarad.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Punkten 4:o).

Författningsförslaget.

Kungl. Maj:t hade för 1 § föreslagit denna lydelse:

De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna aflöningsmedel, om hvilka *i denna lag* förmäles, skola *utgöra en svenska kyrkans tillhörighet och*, under benämning *kyrkofonden*, af statskontoret, utan sammanblandning med *statsmedel*, förvaltas.

Utskottet ville gifva paragrafen denna förändrade affattning:

De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna aflöningsmedel, om hvilka *här nedan* förmäles, skola, under benämning *kyrkofonden*, användas för *kyrkliga ändamål, på sätt i denna lag bestämmes, och* af statskontoret, utan sammanblandning med *andra* medel, förvaltas.

Herr *Förssell* yrkade uti en af honom afgifven reservation, att paragrafen skulle lyda sålunda:

De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna aflöningsmedel, om hvilka *i denna lag* omförmäles, skola under benämning *kyrkofonden* af statskontoret förvaltas.

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr *Förssell*: Herr talman, mina herrar! Det har ju varit mycket delade meningar om den lämpligaste formuleringen af denna punkt. Då fonden nu bildas och till största delen underhålles af statsmedel, så har man ansett olämpligt att — såsom det först blifvit föreslaget och som det föreslagits äfven i Kungl. Maj:ts förslag — kalla den »svenska kyrkans tillhörighet». Detta uttryck har ju modifierats af utskottet. Men jag tycker ändå, att den formulering, som nu kommit fram, också är onödigt omständlig. Jag tror för öfrigt, att de tillgångar, som komma att tillföras fonden, och de utgifter, som ställas på densamma, komma att göra, att det ej blir så mycket öfver i fonden, om vid en eventuell upplösning mellan stat och kyrka staten finge någon andel af densamma. Jag föreställer mig, att i det hänseendet kommer fonden att användas vid den öfvergångstid, som alltid måste stipuleras för ett sådant fall för att mildra öfvergången från statskyrka till frikyrka. Men det är för förvaltningen af fonden till denna tid — och den kan bli lång nog — af vikt, att man ej kommer i kollision med kyrkomötet. Den af mig nu föreslagna formuleringen är densamma som af herr *Söderbergh* i Karlshamn föreslogs vid 1908 års riksdag, och som af mig jämte herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Byström*, *Nilsson* i Skärhus, *Juhlin* och *Persson* i Tällberg i fjol formulerades, nämligen: »De prästerskapet i territoriella församlingar anslagna aflöningsmedel, om hvilka i denna

lag omförmäles, skola under benämning kyrkofonden af statskontoret förvaltas.»

Jag ber att få yrka bifall till denna formulering.

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman, mina herrar! Lydelsen af ifrågavarande paragraf har tillkommit genom en kompromiss. Det är sant, som den föregående ärade talaren herr Forssell, uppgaf, att jag jämte åtskilliga andra af det nuvarande utskottets ledamöter vid föregående tillfällen påyrkat just samma affattning af denna paragraf, till förmån hvarför herr Forssell reserverat sig; och skulle jag under andra förhållanden gärna gått med honom äfven denna gång. Men vid behandling af denna paragraf har från förstakammarhåll visats ett så erkännansvärdt tillmötesgående, att något naturligtvis också bort eftergifvas från vår sida, och på så sätt har den nuvarande lydelsen af paragrafen tillkommit. Men den är i alla fall sådan, att jag tror, att vi ha alla skäl att vara belåtna med den.

Jag skall därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Vid af herr talmannen gifna propositioner å de yrkanden, som därunder framställdes, godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af paragrafen.

2—7 §§.

Godkändes.

Beträffande 8 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

1. Varder genom lönereglering, som skall tillämpas omedelbart efter det lönereglering, fastställd på grund af förordningen den 11 juli 1862 eller förordningen den 1 november 1872, upphört att gälla, aflöning för kyrkoherde- eller komministerstjänst bestämd till afsevärdt mindre belopp än det, som under närmast föregående fem år i medeltal utgått för tjänsten, må präst, som, när denna lag utfärdas, minst fem år innehaft och vid tiden för den nya löneregleringens tillämpning fortfarande innehar dylik tjänst, kunna, där icke hans tjänsteverksamhet blifvit i motsvarande mån inskränkt, för den tid han vid samma tjänst kvarstår eller för vissa år däraf erhålla skäligen löneförbättring, att såsom särskildt tillskott utgå från kyrkofonden, såvida han hos Konungen därom gör ansökning och Konungen finner kyrkofondens tillgångar sådant medgifva.

2. Så snart inom visst stift lönereglering, fastställd enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning, vunnit tillämpning beträffande något till samma stift hörande pastorat, skall inom stiftet anställd ordinarie präst, hvars lön utgår enligt äldre lönereglering, till kyrkofonden inbetala hvad honom åligger att för aflöning af extraordinarie präster utgifva utöfver förmåner af bostad och vivre samt skjuts i tjänsteärenden.

3. Redan utnämnd kontraktsprost, hvilken icke åtnöjes med arvode, som i enlighet med omförmälda lag varder för hans prost-

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

ämbete fastställdt, är berättigad att från kyrkofonden uppbära aflöning efter hittills gällande grunder.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Jansson* i Djursåtra, *Persson* i Tällberg, *Nilsson* i Skärhus, *Byström*, *Forssell* och *Juhlin*, hvilka hemställt, att 1 mom. skulle utgå och de båda återstående momenten rubriceras med resp. 1 och 2.

Ordet lämnades till en början åt

Herr *Jansson* i Djursåtra, som yttrade: Några ledamöter från denna kammare ha i utskottet reserverat sig i fråga om denna paragraf, och jag skall be, herr talman, att få uppläst första momentet af denna paragraf, så att vi nu i kammaren må få höra innehållet.

Sedan mom. 1 härefter upplästs, anförde vidare

Herr *Jansson* i Djursåtra: Af innehållet i denna paragraf framgår, att om det inträffar, att prästman i följd af ny lönereglerings tillämpning komme att få afsevärdt mindre inkomster än han efter den gamla löneregleringen haft, så skulle han kunna efter vissa år få ansöka hos Konungen om lönetillägg eller löneförbättring att utgå från kyrkofonden.

Ledamöterna i utskottet från denna kammare ha för sin del ansett, att enligt den lönereglering, som i detta lagförslag föreligger, lönerna äro tilltagna så pass rundliga, att prästerna i allmänhet böra anses kunna vara belåtna med dessa löner äfven efter den nya lagen, som här blifvit föreslagen. Nu kan det visserligen hända, att på en och annan plats i riket det finnes vissa kyrkoherdar, som ha snart sagdt oskäligt stora löneinkomster; och att de ej kunna få behålla så stora inkomster efter den nya löneregleringen, är ju alldeles uppenbart. Deras stora löner ha kunnat bero på omständigheter, som vid den reglering, som gjordes för flera år tillbaka sedan, icke då kunde tagas i beräkning. Det har kunnat inträffa, att ett samhälle blifvit betydligt folkrikare, att industrianläggningar uppstått och att en stor ekonomisk verksamhet utvecklats sig, som gjort, att, som jag nyss nämnde, prästernas inkomster blifvit oskäligt stora. Efter den nya lagen skulle det nu komma till stånd en utjämning härutinnan, så att äfven på sådana platser lönen blefve skälig och måttlig. Men i alla fall skulle prästerna enligt denna paragraf ha rättighet att efter vissa år, om deras inkomster blefve betydligt mindre än förut, begära hos Konungen att få löneförbättring, och det skulle de äfven få, om kyrkofondens tillgångar sådant medgåfve.

Vi ha, herr talman, reserverat oss mot detta förslag, och i vår reservation ha vi yrkat, att det första momentet, däri lönetillägg föreslagits, måtte utgå samt att det andra och tredje momentet måtte få kvarstå och att sålunda nummerbeteckningen 1) blir på andra momentet i stället för på första och att tredje momentet blir betecknad med 2) i stället för 3).

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna framställning.

Herrar *Persson* i Tällberg, *Forssell*, *Juhlin* och *Söderbergh* i Karlshamn instämde häruti.

Angående
reglering af
präster-
skapets
aflöning.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Herr tal-
mannen framställde propositioner på dels godkännande af utskottets
förslag, dels ock godkännande af detta förslag med den ändring, som
föreslagits af herr Söderbergh i Karlshamn m. fl. i den af dem af-
gifna reservationen, och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse
med sistnämnda proposition.

9 och 10 §§; ingress; rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 4:o) bifölls i hvad den ej redan
blifvit besvarad.

Punkten 5:o).

Författningsförslaget.

Punkten 1.

Godkändes.

Efter föredragning af *punkten 2* yttrade

Herr Juhlin: Äfven i denna punkt finnes en reservation, som
jag har biträdt, och jag vill med anledning däraf yttra ett par ord.
Jag förstår nog, att efter det beslut Riksdagens Andra kammare
fattat i 11 § lönerogleringslagen, kan det numera icke finnas någon
egentlig utsikt att vinna något med denna reservation. Eljest hade
vi tänkt, såsom jag i mitt förra anförande antydde, att något utvidga
reservationen, så att den skulle omfatta vedbrand äfven för arrendator.

Nu har jag den uppfattning i fråga om det sätt, hvarpå denna
bestämmelse kommer att verka i praktiken, att därmed ju kan be-
redas en förbättring med afseende på vedbrandsförmånen för prästen,
men däremot kan man icke åstadkomma någon förändring till det
bättre i fråga om vedbranden för arrendatorn, utan därvidlag kom-
mer det i fortsättningen att gestalta sig ungefär på samma sätt som
hittills.

Jag kan därför icke annat än uttala mitt beklagande däröfver,
ty, såsom frågan för närvarande ligger, anser jag mig icke kunna
göra något yrkande om bifall till reservationen.

Vidare anfördes ej. *Punkten* godkändes.

Punkterna 3—5; rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan under punkten 5:o) bifölls i hvad den ej blifvit genom de redan fattade besluten besvarad.

§ 2.

Härefter föredrogs första tillfälliga utskottets utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

*Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första särskilda utskottets utlåtande, nr 3, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 163, med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels väckt motion i ämnet.

I en den 4 april 1910 dagtecknad proposition, nr 163, hvilken af kamrarna öfverlämnats till förberedande behandling af första särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda transsumt och utdrag öfver statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden äfvensom af ett i lagrådet fördt protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till ecklesiastik boställsordning.

Till utskottet hade jämväl hänvisats en af herr *Cervin* i Andra kammaren väckt motion, nr 305, hvori yrkats nedsättning i det antal rum, som borde föreskrifvas för sätesbyggning å prästgård.

Utskottet hemställde, att Riksdagen — under förutsättning att Riksdagen för sin del antog det af utskottet i utlåtandet nr 1 tillstyrkta förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning — måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, men med afslag å herr Cervins motion, nr 305, för sin del antaga ett i utlåtandet upptaget förslag till ecklesiastik boställsordning.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Söderbergh i Karlshamn, som yttrade: I afseende å föredragningen af ifrågakvarande utlåtande ber jag få hemställa, att först föredrages lagförslaget paragrafvis, därefter ingress och rubrik samt utskottets hemställan; att vid behandlingen af första paragrafen öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet; att uppläsande af de särskilda paragraferna icke må erfordras i annat fall än då sådant af någon kammarens ledamot yrkas; samt att, därest en eller annan del af författningsförslaget återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som

blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

*Angående
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Kammaren biföll denna hemställan.

1 och 2 §§; öfverskriften till I Kap.

Godkändes.

3—5 §§.

Godkändes.

För 6 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

1. För sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Där vid ny- eller ombyggnad af dylik sätesbyggning ett brandfritt hvalf finnes vara af behöfvet påkalladt, skall sådant inrättas.

2. För sätesbyggning å prästgård för komminister må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor. Hvad i 1 mom. finnes stadgadt om expeditjonsrum och brandfritt hvalf i sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sätesbyggning å prästgård för komminister, som på eget ansvar under pastors tillsyn sköter kyrkobokföringen i en eller flera församlingar.

Herr *Cervin* hade uti sin ofvanomförmälda motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna i § 6 ändrades dithän, att sätesbyggnad å prästgård för kyrkoherde skall innehålla minst fem, högst sju boningsrum, och för komminister minst fyra, högst fem boningsrum, förutom öfriga i förslaget omnämnda erforderliga utrymmen.

Uti afgifven reservation hade herr *Kristensson* yrkat bifall till herr *Cervins* förenämnda motion.

Efter det paragrafen föredragits, yttrade

Herr *Cervin*: Herr talman, mina herrar! Jag har tillåtit mig att väcka en motion om ändring uti den nu föredragna 6 §.

Under hänvisning i öfrigt till den motivering, som åtföljt min motion, vill jag nu anföra ytterligare en synpunkt. Saken har ju också en ekonomisk sida.

Det fins många församlingar, där man har sätesbyggnader å prästgårdarne, hvilka ju kunna vara i det allra närmaste nybyggda, men som kanske icke innehålla det antal rum, som det kungliga förslaget

Angående
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

föreskrifver, och då skulle det ställa sig synnerligen dyrbart för dessa församlingar att nu genast företa en ombyggnad af dessa sätesbyggningar.

Det har här också gjorts jämförelse med elementarlärarne och andra statens tjänstemän. Jag föreställer mig att det är ganska många af dessa tjänstemän i städerna såväl elementarlärare som universitetslärare, hvilka få nöja sig med ett långt mindre antal rum än nio. Det har härvidlag särskildt påpekats, att ett af dessa rum skall användas till expeditjonsrum, men detta rum kan ju mycket väl också användas till arbetsrum åt kyrkoherden. Detta förslag innefattar i alla fall en så afsevärd förbättring i fråga om kyrkoherdes boställsförmån mot hvad den var enligt de gamla bestämmelserna, att jag tror man godt kan nedsätta rummens antal såsom jag i min motion har föreslagit.

Dessa elementarlärare, som jag tillät mig göra en jämförelse med, ha i de flesta fall längre universitetsstudier bakom sig, ty många af dem ha kanske fått skaffa sig en långt högre bildning än hvad som erfordras för en kyrkoherde.

Jag anhåller att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts proposition i denna del och bifall till min motion.

Herr Öberg: Sista stycket af första momentet af den nu föredragna paragrafen lyder: »Där vid ny- eller ombyggnad af dylik sätesbyggnad ett brandfritt hvalf finnes vara af behöfvat påkalladt, skall sådant inrättas».

Syftet med denna bestämmelse är tydligen att genom inrättandet af brandfritt kassahvalf pastor må bli i tillfälle att på säkraste sätt kunna förvara de församlingens böcker och handlingar, som äro ställda under hans vård och tillsyn. Men det är tydligt att med den lydelse denna paragraf fått, har denna säkerhetssynpunkt icke kommit till sin fulla rätt och blir kanske därför i praktiken icke alltid fullt tillgodosedd, då i detta moment icke utsagts, att kassahvalvet skall förläggas omedelbart intill pastorsexpeditionen. Ty såsom detta moment nu är formuleradt, kan det hända framdeles, såsom jag vet att det ibland hänt, att kassahvalvet förlägges på åtskilligt afstånd från pastorsexpeditionen, och då kan man icke på sätt som sig bör utnyttja detsamma. På grund af fall, som jag känner till, där fråga varit om inrättande af kassahvalf, har jag anledning särskildt framhålla, att man icke alltid tagit hänsyn till det syfte och det ändamål, som utgöra kassahvalvets uppgift, utan man har i stället tillgodosett andra önskemål. Därför hade det varit önskligt, om formuleringen varit sådan, att däri mera bestämdt uttalats, att kassahvalvet skall förläggas invid pastorsexpeditionen. Men då så nu icke skett, och jag icke tilltror mig att kunna framlägga förslag till en förändrad formulering, skall jag, herr talman, icke göra något yrkande. Jag har här endast velat bereda mig tillfälle att uttala den förhoppningen, att paragrafens mening måtte så förstås, att den åsyftar ett sådant inrättande af dessa kassahvalf, att desamma må kunna på bästa sätt utnyttjas.

Herr Juhlin: Jag skall be att få säga några ord med anledning såväl af herr Cervins motion i föreliggande paragraf, som ock af hvad han nyss yttrade.

Det kan ju visserligen synas, att maximiantalet rum, nio för kyrkoherdar och sex för komministrar, skulle vara rätt rundligt tilltaget. Men jag tror man kan säga, att det icke är så farligt som det ser ut. Det är, kan man säga, en ganska bred marginal, som man har att röra sig inom, och vid tillämpningen kommer man väl att ta hänsyn såväl till respektive församlingars ekonomiska förmåga som ock till pastoratens storlek. För öfrigt må man komma ihåg att det på landsbygden rätt ofta förekommer, att prästen får ta emot resande, vare sig församlingsbor eller andra, som komma på besök.

Jag tror för öfrigt icke, att dessa byggnader bli så väsentligt mycket dyrare, om man tar till två rum mera än hvad motionären föreslagit. Det bygges ju i allmänhet så, att det blir 4 å 5 rum på nedre botten, och så inredas uppe på vinden 2 å 3 rum. Om man skulle begränsa antalet rum till sex, komme väl byggnaden i allmänhet ändå att tilltagas lika stor som under andra förhållanden. Enda skillnaden skulle väl bli den, att de rum, som inredas uppe på vinden, och hvilka ha relativt mindre värde än rummen på nedre botten, blefve fåtaligare.

Jag kan således icke finna, att saken spelar någon egentligt stor roll, och jag anser därför, att kammaren godt kan bifalla utskottets förslag, hvartill jag för min del ber att få yrka bifall.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Vid af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af paragrafen.

7—18 §§; *öfverskriften* till II Kap.

Godkändes.

Beträffande 19 § hade Kungl. Maj:t föreslagit denna affattning:

Löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med särskilda föreskrifter, som meddelas af Konungen.

Företrädesrätt att öfvertaga arrende af löneboställe tillkommer, på sätt i sagda föreskrifter närmare bestämmes, innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården är belägen; dock med skyldighet för honom eller hans rättsinnehafvare, därest prästgården före arrendetidens slut afträdes, att nästa fardag därefter frånträda arrendet.

I fråga om arrende, som nu sagts, skall hvad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, hvarom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och nämnda särskilda föreskrifter.

Utskottet hemställde, att paragrafen skulle erhålla följande förändrade lydelse:

*Angående
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)

Löneboställen — — af Konungen.
I fråga — — — — föreskrifter.

I afgifven reservation hade herr *Sörensson* yrkat, att Riksdagen måtte besluta att § 19 af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning måtte oförändrad antagas.

Sedan paragrafen föredragits, begärdes ordet af

Herr *Söderberg* i Hobbörn, som anförde: Det synes mig vara väl hårdt att ta ifrån prästerna den rätt, som de af ålder haft, nämligen att få bruka de boställen, som äro särskildt afsedda för deras behof. Det kan ju så vara, att lagrådet, som har yttrat sig i denna fråga, kan ha rätt i visst afseende, och att, när man lägger om hela denna fråga om prästernas aflöning på sätt som detta förslag innebär, det kan synas vara rättvist att helt och hållet befria dem ifrån dessa boställen med åtföljande jordbruk med mera. Men det synes mig ändå, att det kan möta ganska stora olägenheter och svårigheter för många prästmän, hvilka nu enligt denna lag skulle nödgas att uppträda som spekulanter på de boställen, hvilka de af ålder haft rätt att besitta och bruka under sin tjänstetid. Man kan ju tänka sig förhållandet alldeles såsom reservanten från medkammaren har gjort, då han bl. a. säger: »På många ställen ligga dessutom de hus, som skola upplåtas åt pastor, och de, som skola öfvertagas af arrendator, så nära, och äro så hopbyggda med hvarandra, att stora svårigheter möta att på ett nöjaktigt sätt reglera pastors och arrendators rättigheter». Detta är en synpunkt, som man bör taga i betraktande.

Det kan ju hända att pastor kan få en arrendator, som han icke kan komma öfverens med, och då kan det uppstå många tråkigheter. Ja, det kan till och med gå så långt, att församlingen kanske nödgas bygga upp en arrendatorsbostad eller ock skilja husen åt på något sätt, hvilket måhända icke skulle hafva förekommit, om pastor i stället fortfarande haft rätt att bruka bostället, såsom han gjort förut.

Nu kan man mot allt detta säga, att pastor ju har rätt, såsom utskottet också påpekat, att uppträda som spekulant och arrendera bostället, han lika väl som hvarje annan. Ja, det må så vara, men jag anser dock, att Kungl. Maj:ts haft mycket goda skäl för sitt förslag att i detta fall bibehålla prästerna vid den rätt, som de af ålder haft.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag uti denna paragraf.

Vidare yttrade

Herr *Jansson* i Djursåtra: Herr talman! Jag tror, att herr *Söderberg* delvis har missförstått innehållet i denna paragraf.

Det är nämligen icke meningen att församlingen skall bygga och underhålla husen på dessa löneboställen, utan det får naturligtvis arrendatorn göra. Den saken har gifvetvis församlingen icke vidare någon olägenhet utaf.

Hvad nu själfva saken beträffar, eller att utskottet för sin del

ansett, att prästen icke bör hafva optionsrätt till sådana boställen, så beror denna utskottets ståndpunkt därpå, att vi såsom hufvudprincip ansett det vara alldeles nödvändigt, att prästen icke skall behöfva befatta sig med jordbruk.

*Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Hela denna lönerogleringsfråga går till väsentlig del ut därpå att skilja prästens ekonomiska intressen ifrån jordbruk och affärer och se till att han kommer att uteslutande ägna sig åt sitt viktiga kall som präst och själasörjare. Det kan då icke vara lämpligt att prästen här skulle få bibehålla en företrädesrätt att arrendera löneboställen, som äro afsedda för jordbruksdrift, vare sig det nu skulle ske för egen del, eller än mindre, om det skulle ske i syfte att drifva något slags jobberi genom att försöka öfverlåta arrendet på andra och på sådant sätt möjligen tillskansa sig fördelar. För vår del ha vi därför i utskottet ansett riktigt att paragrafen ändras, så att prästen skulle stå helt utanför det här området.

I allmänhet har det ock visat sig, att prästerna icke kunna sköta jordbruk. Ha de försökt att slå sig på detta, har det i regel gått dåligt både för dem själfva och bostället, allra sämst dock för deras ekonomi, ty de ha vanligen blifvit utfattiga på sina jordbruk. Nu är meningen att få boställena utarrenderade som vanliga domäner och se till, att det såvidt ske kan blir ordentligt och tidsenligt jordbruk på allt hvad prästboställen heter.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, som vi ha gjort denna ändring i den paragraf, som nu föreligger, och jag ber därför att få yrka bifall till paragrafen i dess sålunda förändrade form.

Herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Juhlin* och *Forssell* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Herr talman! Utgången af denna fråga i denna kammare är ju gifven, men jag skall i alla fall be att med ett par ord få utveckla de skäl, som varit bestämmande för Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t har föreslagit optionsrätt för prästerna.

Som herrarne veta, så är hela detta förslag i flera afseenden genomgripande — jag skulle vilja säga radikalt —, men särskildt därutinnan, att det helt och hållet bryter med den gamla principen att prästen skall aflönas genom boställe. Prästerskapet, som af ålder vants vid att få sin aflöning uti boställe, skulle således nu helt och hållet skiljas därifrån och aflönas på samma sätt som andra statens tjänare.

Då det var fråga om att lägga förslaget på den bogen, så rådde dock härvidlag mycket stark tvekan. Hvarhelst vi hörde oss för, möttes vi af invändningar mot detta förslag och mot en sådan princip. Det anfördes sålunda, att på flere ställen skulle prästerna icke kunna få sitt behof af naturaalster såsom mjölk och dylikt tillgodosedt, ifall de skildes ifrån boställena. Det anfördes vidare svårigheterna i afseende på skjuts. Huru man än ställde det i detta afseende, så sades det, att på många trakter denna fråga skulle bli olöslig, om prästerna icke sattes i tillfälle att ha egna hästar. Det anfördes

Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)

också, att bostadsfrågan komme att vålla mycket stora svårigheter i det fall, då arrendatorns och prästens bostäder komme att ligga bredvid hvarandra — det skulle då kunna bli mycket bråk mellan arrendatorn och prästen. Det var flere präster, som sade rent ut, att hellre må hela förslaget falla, än att det icke medgifves någon afvikelse från denna grundsats. När då Kungl. Maj:t af andra och viktigare skäl ansåg sig böra basera lönerogleringsförslaget på principen om obligatorisk utarrendering af boställena, var det för oss nödvändigt att se till, om vi icke skulle kunna få tag i någon form, som gjorde öfvergången något mjukare. Det var den frågan, som framställde sig för oss, och på den flugo vi sent om sider det svaret: »Jo, det är möjligt genom optionsrätten».

Vi baserade då förslaget på den grunden, därför att vi, när vi tänkt öfver saken, funno, att det icke skulle skada församlingarna, icke beröra församlingarnas intressen, de skulle få lika mycket ändå. Skulle det ha någon inverkan alls på församlingarnas ekonomiska intressen, skulle det vara den rakt motsatta, det skulle vara gynnsamt för dem.

Den farhågan ligger dock icke fjärran i fråga om det här systemet med utarrendering, att det skulle kunna bli, hvad skall jag säga, en sammangaddning för att pressa ned arrendena för dessa boställen. Församlingen gör det absolut ingenting, därför att den under alla omständigheter icke kommer att betala mer än 6 öre per tyrk. Men om sammangaddningen lyckas pressa ned arrendet på ett boställe, kommer förmånen häraf sammangaddningen till godo, och förlusten häraf drabbar icke församlingen utan fonden. Vi resonerade då så: Om nu denna sammangaddning ser, att det är möjligt, att någon kommer och helt enkelt tager arrendet, ifall de bjuda alltför lågt, kommer detta att verka därhän, att de icke våga komma med så låga bud. Det för mig allra viktigaste skälet, hvarför jag förordade denna anordning med optionsrätten, var att den skulle kunna förekomma sådana missbruk — icke dess användning i och för sig.

Nu har en föregående ärad talare sagt, att det är meningen att prästerna skola skiljas ifrån jordbruket. Det är min mening också, men då vill jag tillägga att, huru man än lagstiftar, kan man aldrig komma därhän att skilja prästerna från jordbruket, om man icke inför i lag förbud för prästerna att idka jordbruk. Ty ingenting hindrar ju nu en präst att arrendera bostället eller eventuellt en annan gård i närheten.

Herr Juhlin: Herr talman! Med anledning af herr statsrådets yttrande ber jag att få säga några ord. Jag tror, att det kommer att hafva en alldeles motsatt verkan mot den herr statsrådet utvecklade här rörande arrendeafgiften för dessa boställen. Det är nog högst troligt, att, om boställshafvarna eller prästerna skulle hafva optionsrätt, församlingen och de, som hafva hand om utarrenderingen, skulle komma att taga mycken hänsyn till prästens ställning. Och om han haft boställe förut, så komme det utan tvifvel att inverka så, att arrendeafgiften blefve lägre. Däremot tror jag, att, om det är fri konkurrens, man har all möjlig utsikt att erhålla ett högre

arrende och framför allt att kunna få jordbruket bättre skött, än det har varit hittills och som det utan tvifvel komme att blifva, om prästerna skulle komma att i någon större utsträckning själfva bruka boställena.

Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)

Men man har dessutom att befara, att prästerna icke skulle komma att själfva sköta jordbruket utan taga en arrendator, och kanske denne i sin tur taga en subarrendator. Och *då* äro vi inne igen på samma olyckliga stråt, som vi önska befria oss från; och vi få icke det hela under fullt rationella grunder.

Om det skulle visa sig, att det skulle blifva så, kan jag för min del mycket väl instämma i herr statsrådets yttrande, att då det icke finnes något förbud för prästerna att hafva jordbruk, om de vilja betala lika mycket som andra, så kan naturligtvis ingen hindra dem därifrån; men företrädesrätten är åtminstone borttagen. Och det anser jag vara af synnerligen stor vikt. Ty den alldeles liksom inbjöd prästerna att fortfarande vara jordbrukare. Och det böra vi väl i alla fall vara ense om, att prästerna icke böra vara. De hafva i alla fall visat sig vara långt ifrån några lyckliga jordbrukare — i regel. Undantag finnes ju alltid.

Jag tror därför, att det är bättre med det förslag, hvartill utskottet har kommit.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman! Herr Jublin har redan till en del påpekat just hvad som jag tänkte erinra om, nämligen att det är icke här fråga om ett absolut förbud för prästerna att arrendera vare sig prästlöneboställe eller något annat jordbruk. Men det är skillnad på detta och att i lagen gifva dem särskildt privilegium på arrenderätt samt uppmuntra dem, genom att gifva dem en särskild företrädesrätt till boställsjorden.

Jag vill äfven erinra därom, att det icke, såsom af herr chefen för ecklesiastikdepartementet antyddes, torde vara likgiltigt för församlingen, huruvida arrendet för löneboställena blir skäligt och lämpligt, eller om det blir alldeles för lågt. Ty det kan nog inträffa, att arrendeinkomsten af löneboställena inom ett pastorat kan uppgå till så pass stort belopp, att just till följd af denna inkomst församlingsavgifterna kunna i vissa fall stanna under 6 öre. Och då kunna ju församlingarna hafva intresse af, att arrendemedlen åtminstone blifva så höga, att man kan säga, att det är en skälig arrendeavgift för det eller de boställena, som ligga inom pastoratet.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Vid denna frågas behandling i det särskilda utskott, som behandlade den s. k. prästlöne-regleringsfrågan under fjolårets riksdag, motsatte jag mig den obligatoriska utarrenderingen utaf prästboställena af den anledning, att jag för min del var fullt öfvertygad om, att de skäl, som från särskildt det öfre Norrland hade anförts mot den obligatoriska utarrenderingen, vore mycket beaktansvärda. Och jag har icke anledning att nu frånträda den ståndpunkt, som jag då intog. Ty jag är fortfarande fullt öfvertygad om, att det i en hel del församlingar i det öfre Norrland skall komma att blifva ganska besvärligt för vederbörande

Angående
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

prästmän, om de fräntagas bruket af boställena, att skaffa sig de förnödenhetsartiklar, som de gifvetvis måste hafva för sin utkomst. Förhållandena däruppe äro nämligen helt andra än i mellersta och södra Sverige. Jag tror därför, att det vore lyckligare, om utskottet icke hade strukit den optionsrätt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Åtminstone vill jag hålla före, att optionsrätten bör bibehållas för de prästmän, som finnas i vårt nordligaste stift, nämligen Luleå.

Då jag emellertid icke är beredd att framställa något särskildt yrkande därom, kan jag naturligtvis nu icke göra något sådant, men såsom norrländsk representant och då jag har en smula reda på förhållandena däruppe, har jag, med hänsyn till den ställning, jag intog vid frågans behandling under fjolåret i det särskilda utskottet, icke kunnat underlåta att framhäfva det sagda.

Herr Åkerlund: Jag skulle naturligtvis helst ha sett, att förslaget utmynnat däri, att prästgårdarna skulle upplåtas till småbruk, och jag har den uppfattningen, därför att byggnaderna å prästboställena i regeln äro ganska skrala och skötseln af boställena i öfrigt ganska dålig. Detta beror naturligtvis hufvudsakligen därpå, att dessa boställen icke kunnat upplåtas på någon längre arrendetid. Då emellertid något förslag i nu antydt syfte icke framkommit, kan jag naturligtvis icke göra något yrkande i sådan riktning. Nu vill jag icke säga, att den, som arrenderar dessa boställen, skulle få optionsrätt eller gifvas någon förhoppning om att få arrendet en längre tid, men om man ordnar så, att prästen skall kunna taga bostället ifrån bonden, då har man gått en mycket dålig väg, ty jag tror, att ju mera arrendatorn har visshet om att få sitta kvar på sitt arrendeboställe, desto större skäl har man att antaga, att han skall sköta det hela väl.

Då jag för min del anser, att utskottets förslag är det bästa, som man i detta afseende kan få, ber jag att få yrka bifall till det samma.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder framkommit, hvarvid kammaren godkände den lydelse af förevarande paragraf, som utskottet föreslagit.

20—29 §§; öfverskriften till III Kap.; 30—57 §§; öfverskriften till IV Kap.; 58—61 §§.

Godkändes.

62 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla denna lydelse:

Är prästgård med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund af särskilda omständigheter boställe eller del däraf ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig *olägenhet*, må boställe eller del, hvarom nu är sagdt, efter Konungens bepröfvande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas.

Lag samma vare, där löneboställe eller del däraf till följd af belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.

Gifver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens pröfning, luruvida i anseende därtill, att boställets afkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del däraf skall öfverlämnas till nämnda fond.

Angående
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

Utskottet hemställde om sådan ändring i den föreslagna lydelsen, att efter orden »utan synnerlig olägenhet» skulle inskjutas orden »*eller mot skälig afgift utarrenderas*».

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Persson i Tällberg anförde: Herr talman! Såsom herrarna, kanske erinra sig, har jag två år efter hvarandra, såväl 1908 som 1909, motionerat därom, att församlingarna skulle efter Kungl. Maj:ts tillstånd hafva rätt att sälja ecklesiastiska boställen, därest de icke lämnade den afkomst, som annars varit önskvärd. Nu har jag denna gång icke motionerat i ämnet. Men jag har emellertid icke släppt den tanken, som ligger till grund för dessa motioner.

Nu måste jag emellertid villigt erkänna, att Kungl. Maj:t har i viss mån gått denna min önskan till mötes och således medgifvit rätt att i något vidsträcktare mån, än de förra förslagen innehöllo, få eventuellt försälja antingen någon del af bostället eller hela bostället, därest omständigheterna det påkallade. Jag har dock trott, att det skulle hafva varit lyckligare, och att det skulle hafva beredt församlingen samt till och med kyrkofonden bra mycket större inkomst i vissa fall, om förslaget hade gått något längre i det afseendet. Och jag tror, att det i en ganska snar framtid kommer att visa sig, att det varit lyckligt, om förslaget, som sagdt, gått något längre i det afseendet, än hvad det nu gör.

Jag var nästan beredd på att väcka en motion äfven denna gång, men jag har afstått ifrån att göra detta, emedan jag, som sagdt, i alla fall ansåg, att det fanns något tillmötesgående för den tanke, som jag gjort mig till tolk för. Jag skall emellertid, för att för framtiden bevara den uppfattning, jag har i denna fråga, tillåta mig att uppläsa ett förslag till formulering af denna paragraf, såsom jag tänkt mig, att den ungefärligen skulle vara. Den skulle då komma att lyda på följande sätt:

»62 §.

Är prästgård med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund af särskilda omständigheter boställe eller del däraf ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet, må boställe eller del, varom nu är sagdt, efter Konungens bepröfvande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas. Lag samma vare, där löneboställe eller del däraf till följd af belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kan med

*Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

synnerlig fördel styckas till tomter, eller, där sammanlagda beloppet af den beräknade nettoafkastningen af boställets skog och arrendemedlen med minst trettio procent understiger räntan, efter fem procent räknadt, å det belopp, som kan erhållas vid försäljning af boställets både in- och afrösningsjord.

Gifver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens pröfning, huruvida i anseende därtill, att boställets afkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del däraf skall öfverlämnas till nämnda fond.»

Och vidare ett tillägg:

»Enligt denna § inflyta medel, som icke på sätt nyss är sagdt öfverlämnas till kyrkofonden, skola fonderas och af kyrkorådet förvaltats. Endast från fonden härflytande ränteafkastning får användas till prästerskapets aflöning och till bestridande af pastoratet åliggande byggnadsskyldighet af prästgård och kyrka.

Närmare föreskrifter till tryggande af fondens framtida bestånd och afkastningens användande för här angifvet ändamål utfärdas af Konungen.»

Jag tror nog, att det kommer att yppa sig behof utaf att ett förslag ungefärligen i denna riktning kommer till stånd. Vidare tror jag att icke fullt tillräcklig garanti finnes i den föreliggande lagen för tryggande af de medel, som komma att inflyta vid eventuella försäljningar. Jag tror näppeligen, att stadgandet i 22 § i lagen om reglering af prästerskapets aflöning i det afseendet är tillräckligt. Men det må framdeles blifva Kungl. Maj:ts och Riksdagens försorg att söka få tryggande bestämmelser för den fond, som skall öfverlämnas till och förvaltats af vederbörande kyrkoråd. Det kan i vissa fall blifva en ganska afsevärd fond. Och därför tror jag, att det varit nyttigt, om i lagen föreskrifvits att särskilda bestämmelser hade fått utfärdas af Konungen till säkerhet för dessa fonders framtida bestånd och det sätt, hvarpå de skola användas.

Herr talman, jag har endast velat yttra detta. Jag har icke någon konstitutionell rätt att framställa yrkande om bifall till detta förslag. Och jag har således icke annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrade

Herr Jansson i Djursåtra: Det är med anledning af hvad herr Daniel Persson här yttrade, som jag nu ber att få uttala mig i denna fråga. Herr Daniel Persson framhöll, att det vore ekonomiskt fördelaktigt att i flere fall, än hvad som i nu förevarande lagparagraf omnämnts, medgifva rättighet att få försälja prästboställen. Det kan ju vara möjligt, att denna uppfattning i viss mån kan vara riktig. Men jag vill äfven påpeka att förhållandena kunna vara olika på olika orter inom landet, och jag vill därför såsom min åsikt uttala, att när det är fråga om att genom försäljning afyttra ecklesiastiska boställen, så tror jag, att försiktigheten kräver, att man går mycket

varsamt till väga. Det är lätt nog att genom försäljning förvandla fastigheter i reda penningar, men det kan också lätt nog hända, att sådana fonder sedermera på ett eller annat sätt kunna förminska och rent af försvinna. En annan sak är det ju, om det är fråga om att försälja någon af kronans vanliga domäner, sådana som äro af den beskaffenhet, att de icke inbringat något nämnvärdt i arrende. Men då har dock alltid tillgått så — och, vill jag minnas, tillgår fortfarande så — att de medel, som genom en dylik försäljning inflyta, användts för att inköpa skogsegendomar för statens räkning. Det är i det fallet endast fråga om att förvandla en fastighet från en fastighetsform till en annan, och det anser jag vara bra. Men är det fråga om att rätten att sälja prästboställena, vill jag för min del om igen betona, att det vore önskvärdt, om vederbörande då ville gå till väga med stor varsamhet och försiktighet.

*Angående
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Herr *Forssell* instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed avslutad. Kammaren godkände utskottets förslag.

63—66 §§; öfverskriften till Kap. V.; *ingress; rubrik.*

Godkändes.

Sedan *utskottets hemställan* föredragits, yttrade

Herr Söderbergh i Karlshamn: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att utskottets kläm rörande nu ifrågavarande utlåtande måtte erhålla följande ändrade lydelse: »På grund af hvad utskottet nu anfört får utskottet hemställa, att Riksdagen — under förutsättning att kamrarna genom sammanstående beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 antaga lag om reglering af prästerskapets afföring — må, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning icke kunnat oförändradt antagas, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, men med afslag å herr J. E. Cervins motion, nr 305, för sin del antaga följande förslag till ecklesiastik boställsordning».

En sådan lydelse af klämman har förut antagits af Första kammaren.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan i hvad den ej genom de redan fattade besluten blifvit besvarad, dock med den ändring, som föreslagits af herr Söderbergh i Karlshamn.

§ 4.

Till behandling förelåg vidare statsutskottets utlåtande, nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbörds-
huset i Stockholm.

*Angående
bostad åt
öfverläkaren
vid allmänna
barnbörds-
huset.*

Angående
bostad åt
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset.

(Forts.)

I en den 18 sistlidne mars till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 168, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen dels att för uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm å den till nybyggnad för barnbördshuset afsedda tomt-plats å Kungl. Djurgården bevilja ett anslag af 52,000 kronor att till statsverket återbäras i den mån vid försäljning af den barnbördshuset tillhöriga fastigheten nr 3 kvarteret Murmästaren i Stockholm köpe-skillingen för nämnda fastighet kunde komma att öfverstiga 879,500 kronor, dels öck att af detta anslag på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 26,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte för uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm å den till nybyggnad för barnbördshuset afsedda tomt-plats å Kungl. Djurgården bevilja ett anslag af 45,000 kronor att till statsverket återbäras, i den mån vid försäljning af den barnbördshuset tillhöriga fastigheten nr 3 kvarteret Murmästaren i Stockholm köpe-skillingen för nämnda fastighet kunde komma att öfverstiga 879,500 kronor, samt att af detta anslag på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 22,500 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar friherre *J. G. Beck-Friis*, *Persson* i Stallerhult, *Thorsson*, *Olsson* i Fläsbro, *Sjö*, *Odqvist*, *Ekman* i Mo gård, *Rydén*, *Ström* i Transtrand, *Nilson* i Örebro, *Thor* och *Gustafsson* i Sjögesta, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå att Kungl. Maj:ts föreliggande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som här föreligger, har redan behandlats i Första kammaren, och där har reservationen bifallits, alltså Kungl. Maj:ts proposition afslagits, äfven med den modifikation af densamma som ligger i utskottets hemställan. Under sådana förhållanden anser jag det knappast lämpligt — särskildt med tanke på det hopade riksdagsarbetet — att här försöka försvara utskottets uppfattning. Jag har likväl ansett det vara min skyldighet att nämna, att jag fortfarande finner mig böra stå fast vid min en gång uttalade mening, att då ett så stort etablissement som detta barnbördshus skall anläggas, det utan tvivel vore riktigt, om man lagade så, att där ständigt funnes en husbonde, som kunde handhafva så väl de ekonomiska som administrativa angelägenheterna, för att icke tala om en hel del annat.

Det är endast denna min mening, som jag här velat få till protokollet antecknad. Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herrar *Vahlquist* och *Wallis* instämde häruti.

Herr Sjö: Denna fråga är en gengångare sedan sistlidne års riksdag. Det då framlagda förslaget afslogs, emedan man ansåg att kostnaden för byggnaden var alltför hög, liksom äfven därför, att man icke var fullt viss om, att öfverläkaren ens behöfde bo i närheten af nu ifrågavarande vårdanstalt. Samma skäl, som förledet är anfördes för afslag, ha anförts äfven nu i år. Förra året godkändes dessa skäl såväl af utskottet som af Riksdagen, och det då framlagda förslaget föll, som sagdt. Nu har, såsom den föregående talaren nämnde, Första kammaren med ganska stor majoritet bifallit reservationen och afslagit Kungl. Maj:ts och utskottets hemställan. När därtill kommer, att vid regleringen af lönen för denne direktor och öfverläkare icke så ordnats, att han är berättigad att få bostad, har det synts utskottet mycket underligt, att en sådan framställning som denna kunnat framkomma, nämligen att man skall uppföra bostad åt honom. Man vill gärna hoppas, att anstaltens öfverläkare, som ju skall ha öfverinseende öfver, att allting på anstalten går ordentligt till och att allt därstädes skötes väl, skall hyra sig bostad i närheten, så att staten icke behöfver uppföra en dyrbar byggnad åt honom inom anstaltens område. Som sagdt, skälet, hvarför detta förslag icke beviljades förledet år är detsamma, som utskottet i år åberopat. Man har visserligen nedbragt anslagssumman något litet genom lägre kostnadsberäkningar, men priserna ha nog icke blivit billigare, utan om man nu beviljar hvad Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit, är jag rädd för, att man nog får bereda sig på en större utgift än den här ifrågasatta. Jag får fördenskull, herr talman, yrka afslag å såväl utskottets som Kungl. Maj:ts hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Lindström: Herr talman, mina herrar! Utan att göra någon som helst framställning vill jag likväl yttra några ord rörande den nu föreliggande frågan, därtill uppkallad af en passus i den föregående ärade talarens anförande. Han sade, att skälen, hvarför utskottet nu icke tillstyrkt detta anslag, äro desamma, som motiverade Riksdagens afslag i fjol. Jag ber att nu få nämna, huru det nu egentligen förhåller sig med den saken.

Förra året begärde Kungl. Maj:t 60,000 kronor till den nybyggnad, hvarom här är fråga. Hvad sade Riksdagen då? Jo, Riksdagen sade, att vederbörande myndigheter icke äro ense om behöfligheten af denna bostad för öfverläkaren, i det att nämligen medicinalstyrelsen är emot saken. Det är det första. För det andra sade Riksdagen, att den beräknade kostnaden var något för hög och att densamma borde prutas ned. Sedan Riksdagen sagt detta, så tillade den, att den tyckte, att med denna byggnadsfråga kunde tills vidare anstå.

Nu ha emellertid myndigheterna yttrat följande: Det första skäl, som Riksdagen förra året anförde, nämligen att myndigheterna voro oense, är nu borta, ty medicinalstyrelsen har för sin del tillstyrkt förslaget; det andra skälet, som Riksdagen anförde förra gången, nämligen att det var för dyrt, ha vi undanröjt: vi ha nämligen prutat

Angående bostad åt öfverläkaren vid allmänna barnbörds-huset.
(Forts.)

*Angående
bostad åt
öfverläkaren
vid allmänna
barnbords-
huset.
(Forts.)*

ned kostnaden, så att det hela kan gå för 52,000 kronor. I denna situation hade jag intet annat att göra än att tillstyrka Kungl. Maj:t att framlägga detta förslag, ty eljest hade Riksdagen kunnat komma och säga: Vi ha sagt, under hvilka förhållanden vi vilja bevilja detta anslag, dessa betingelser förefinnas nu, och hvarför framlägger icke då ecklesiastikministern förslag i ämnet?

Afslås nu propositionen, måste man tänka sig ettdera af dessa två alternativ: antingen angaf icke Riksdagen förra året alla skäl, hvarför den afslog det då föreliggande förslaget, eller också har Riksdagen ändrat mening sedan förledet år. Det var detta, jag ville säga den föregående ärade talaren.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning.

§ 5.

Föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för främjande af åtgärder till spridande af god och billig nöjesläsning, och

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

*Om årliga
understöd
åt revisorn
J. Myhrmans
änka och
omyndiga
barn.*

Härnäst företogs till afgörande statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning af väckt motion om årliga understöd åt revisorn Justus Myhrmans änka och omyndiga barn.

I en inom Andra kammaren af herr *Pettersson* i Södertälje väckt, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion nr 100, hade föreslagits, att Riksdagen måtte af statens järnvägars trafikmedel bevilja dels revisorn Justus Myhrmans änka Emilia Wilhelmina Myhrman, född Vifén, ett årligt understöd af 300 kronor att utgå så länge hon lefde ogift, dels ock Myhrmans dotter Karin Elisa Kristina ett årligt understöd af 100 kronor att utgå till dess hon uppnått myndig ålder eller trädde i äktenskap eller kunde själf försörja sig.

Utskottet hemställde, att herr *Petterssons* i Södertälje förevarande motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Utskottets hemställan föredrog, hvarcfter

Herr *Pettersson* i Södertälje yttrade: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande motionen har jag tillåtit mig anhålla om understöd

åt aflidne revisorn Justus Myhrmans änka och omyndiga dotter. Justus Myhrman anställdes år 1858 såsom bokhållare vid statens järnvägsbyggnader och tjänstgjorde där, efter att ha befordrats till revisor, till år 1873, då han tog afsked för att sköta sin fädernegård. Detta lyckades emellertid icke; det gick illa för honom, så att han fick göra konkurs. År 1880 kom han tillbaka till järnvägsstyrelsen och anhöll om arbete. Sådant bereddes honom också i den form, att han från järnvägens statistiska kontor fick extraarbete, som kunde utföras i i hemmet. Med detta arbete var han sysselsatt till sin död år 1908 — d. v. s. att under de sista åren var det nog egentligen hans hustru, som utförde arbetet. När han dog, efterlämnade han änka och en dotter, född år 1898. Änkan är nu medellös, lider af lungtuberkulos och har, mänskligt att döma, icke så många år kvar att leva; dottern är, som sagdt, minderårig. Jag har tillåtit mig anhålla om ett årligt understöd å 300 kronor till änkan och 100 kronor till dottern.

Denna motion har statsutskottet afstyrkt och detta på grund af principiella skäl. Mot detta kan ju icke något vara att invända. Utan tvifvel har statsutskottet rätt i, att man på principiella grunder icke kan påyrka ett dylikt understöd. Jag tror dock, att statsutskottet gör sig skyldigt till öfverdrift, när det säger, att ett bifall till denna framställning skulle innebära ett mycket betänkligt prejudikat. Ty icke är det väl ofta, som det kan tänkas inträffa, att man begär pension åt den efterlevande änkan efter en person, som varit med vid statens järnvägsbyggnader från deras första början, och icke heller är det väl ofta, som man, såsom i detta fall till stöd för framställningen kan åberopa en tjänstetid å sammanlagdt 43 år. För öfrigt finnes det »prejudikat» på, att Riksdagens Andra kammare visserligen icke ofta, men dock emellanåt i sådana fall som detta icke hållit så hårdt på principen, utan låtit barmhärtighetens stämma tala. Jag tillåter mig, herr talman, att anhålla om bifall till motionen.

Vidare anförde

Herr Sjö. Herr talman! Såsom herrarna finna har motionären här meddelat, att denne man, som är afliden och lämnat efter sig änka och en oförsörjd dotter, var antagen såsom bokhållare vid statens järnvägsbyggnader och blef sedan under några år revisor i järnvägsstyrelsen, men sedan han hade tjänstgjort där ett antal år — jag tror i 17, 18 år — så ingaf han sin afskedsansökan, för att övertaga och sköta en fädernegård, som han hade fått. Det gick emellertid vid skötandet af denna egendom så, att han fick göra konkurs och därefter kom han åter till järnvägen — han hade då varit borta i 7 å 8 år — och bad om, att han skulle få någon sysselsättning i järnvägsstyrelsen. Järnvägsstyrelsen förbarmade sig öfver honom och gaf honom hemarbete med uträkning af taxor och sådant, och den första tiden hade han 1,200 kronor om året, sedan ökades detta till 1,800 kronor och under de senare åren hade han 2,400 kronor eller 200 kronor i månaden. Han afled 86 år gammal. Man kan för den skull icke säga annat, än att han icke varit berättigad till pension

Om årliga understöd åt revisorn J. Myhrmans änka och omyndiga barn.
(Forts.)

Om ärliga
understod
åt revisorn
J. Myhrmans
änka och
omyndiga
barn.
(Forts.)

själf. Han hade fått arbete i sitt hem med en sådan aflöning, som motionären själf uppgifvit, nämligen under den senaste tiden 2,400 kronor, och man kan väl då säga, att järnvägsstyrelsen varit barmhärtig mot mannen och äfven mot hans hustru och dotter. Jag tror för den skull, att när icke mannen, som sagdt, själf var pensionsberättigad, kan man väl icke med fog komma fram med en sådan här begäran. Det har icke heller inom utskottet förefunnits några sympatier för bifall till motionen, och anledningen härtill har ju angifvits i utskottets utlåtande liksom äfven af hvad jag nu har yttrat. På nu anförda skäl anhåller jag herr talman, om afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Herr talman! Det är ju fullkomligt riktigt, såsom här yttras, att utskottet haft principiella skäl för sitt afslagsyrkande i förevarande fall. Det är också riktigt, att denne man, Justus Myhrman, icke själf varit berättigad till pension, om man skall se saken strängt formellt. Men det har nog inträffat både en och många gånger, att kammaren, af om jag så får säga, barmhärtighet beviljat pension i liknande fall, och särskildt torde detta ha inträffat rätt ofta i sådana fall, där man icke ansett, att konsekvensen däraf vore särskildt farlig.

Nu anser jag för min del, att det här rör sig just om ett sådant fall, där man icke af hänsyn till svåra konsekvenser behöfver draga sig för att öfva barmhärtighet. Det är nog icke många personer, som så länge arbetat i statens eller åtminstone i järnvägens tjänst, som denne man. Han var ju med från järnvägsbyggets början och har sammanlagdt arbetat i järnvägens tjänst i 46 år. Han hade likväl haft en ordinarie tjänst, som var af den vikt, att den redan på den tiden, det vill säga redan 1863—73, aflönades med 3,000 kronor per år. Han lämnade emellertid för en kortare tid denna sin tjänst, men fick därpå återigen anställning hos statens järnvägar. Det yttrades nyss om, af en talare, att det var »af förbarmande» som järnvägsstyrelsen lät honom få arbete. Ja, jag känner för min del icke något närmare till, huru det förhåller sig med den saken, men jag föreställer mig, att järnvägsstyrelsen icke lämnat denne person arbete, utan att han verkligen kunde fullgöra detsamma, och jag har desto större anledning att antaga detta, som hans lön från att först ha varit 100 kronor i månaden sedermera höjdes till 150 och slutligen till 200 kronor i månaden.

Det är nog många af denna kammares ledamöter, som varit med om sådana fall, där man anser sig vara pliktig att på grund af principskäl afslå hvarje framställning om pension af detta slag, under det att ens barmhärtighetskänslor upprest sig mot, att man skall vara tvungen att rösta i sådan riktning. Här föreligger dock, så vidt jag kan förstå, ett fall, där man utan några svåra konsekvenser kan öfva barmhärtighet mot änkan och dottern till en man, som dock under 46 års tid arbetat i statens järnvägars tjänst.

Herr talman! Jag ber att få tillstyrka bifall till motionen.

Herr Thor: Herr talman! Jag skall då endast be att kammaren ville

besluta i enlighet med utskottets utlåtande och således afslå motionen. Det kan ju alltid ta kammaren, när man talar om barmhärtighet, och i synnerhet kan man säga om denna änka och hennes barn, att de behöfva ett litet understöd, men jag tror ändå, att kammaren aldrig förut beviljat en pension, som det varit så litet grund för. Mannen har, såsom framgår af betänkandet, endast tjänat järnvägsstyrelsen i 15 år, och det är så länge sedan som en 30, 40 år. Sedan hade han endast haft hemarbete. Den siste talaren sade nu, att han icke trodde, att det var något särskildt barmhärtighetsverk af järnvägsstyrelsen, att han fått detta arbete. Men då mannen, såsom vi veta, var 86 år gammal och, såsom den förste ärade talaren sade, hans hustru på senare tiden skött hemarbetet, men han ändå uppbar 200 kronor i månaden för detta arbete, så är det mycket sannolikt, att järnvägsstyrelsen velat gifva mannen en liten hjälp. Så mycket mindre anser jag då, att Riksdagen bör bevilja pension i detta fall. Konsekvenserna däraf äro nog sådana, att om pensionen beviljas, så vet jag knappast något fall, där man icke skulle kunna komma in till Riksdagen och begära pension för änka och barn.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Det är väl ändå litet för mycket att såsom den siste talaren säga, att om denna pension beviljas, skulle hvem som helst kunna komma in med begäran om pension. Såsom redan blifvit nämndt, hade ju dock revisorn Justus Myhrman i öfver 40 år arbetat i det allmännas tjänst, och det är väl icke hvem som helst, som kan andraga en sådan grund för sin ansökan. Och äfven om det kunde vara sant, att det var en tjänst, som järnvägsstyrelsen gjorde honom genom att låta honom utföra hemarbete för det statistiska kontorets räkning, får detta icke betraktas uteslutande såsom gjordt af barmhärtighet, ty det lär väl vara ostridigt att Myhrman fick gifva valuta för den betalning han uppbar, låt vara, att den valutan under allra sista tiden af hans lefnad måste presteras af hustrun.

Jag kan fortfarande icke finna, att ett bifall till motionen skulle vara något så exempellöst eller vara något så särdeles farligt med hänsyn till sina konsekvenser. När särskildt herr Sjö håller på att konsekvenserna i detta fall äro farliga och att man alltid måste hålla strängt på principerna, är det med uppriktigt nöje jag erinrar herr Sjö om, att det verkligen inträffat, åtminstone en gång, att herr Sjö förordadt ett dylikt understöd, oaktadt det stred mot principerna. Jag vill naturligtvis icke säga, att det af mig nu äsyftade fallet var alldeles likartadt med det nu föreliggande, men det gällde dock en ansökan om ett understöd, som herr Sjö förordade, oaktadt han erkände, att det stod i strid med principerna. Det var vid det tillfället fråga om ett understöd åt en f. d. godsägare Sandberg, som blifvit misshandlad af en frigifven lifstidsfånge. Det fanns icke någon laglig grund för honom att erhålla understöd af statsmedel, men det väcktes motion om saken, och när frågan därom var före i Andra kammaren, förordade just herr Sjö beviljande af understöd åt f. d. godsägaren Sandberg, och därvid yttrade herr Sjö bland annat följande:

*Om årliga
understöd
åt revisorn
J. Myhrmans
änka och
omvändiga
barn.*

(Forts.)

Om ärliga
understöd
åt revisorn
J. Myhrmans
änka och
omyndiga
barn.

(Forts.)

»Jag medger visserligen, att detta är en s. k. principfråga och en ganska vådlig sådan, det gäller nämligen den principen, huruvida anslag i dylikt syfte skall beviljas på framställning af enskild motionär. Men då vi förut många gånger gjort undantag från principen att i något fall bevilja anslag, tror jag, att det icke är vådligare att nu göra det».

För min del anser jag nu, att det lünder herr Sjö till heder, att han verkligen kunnat frångå principerna, när starka billighetsskäl talat för beviljande af ett understöd. Såvidt jag kan finna, föreligga äfven här synnerligen starka billighetsskäl för understödets beviljande, och därför anhåller jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Nilson i Örebro: Ja, mina herrar, nog anser jag, att kammaren bör understundom låta billighetsskäl tala, men jag måste likväl säga, att i detta fall resa sig så starka principiella betänkligheter, att huru mycket, jag än ömmar för denna änka och hennes dotter, kan jag det oakadt icke vara med om hvad herr Pettersson i Södertelje här föreslagit.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet jämväl på det förhållandet, att herr Pettersson föreslagit, att dottern skulle få åtnjuta detta understöd å 100 kronor, »till dess hon», såsom det står, »uppnår myndig ålder eller träder i äktenskap eller kan själf försörja sig.» Jag antager, att herr Pettersson därmed egentligen menar »till dess hon uppnår myndig ålder eller dessförinnan träder i äktenskap eller kan själf försörja sig», så att understödet i hvarje fall skulle upphöra, när hon uppnår myndig ålder, men så är det ingalunda skrifvet här.

Dessutom anhåller jag att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att vi ha visserligen flera gånger beviljat understöd åt oförsörjda barn, men då har åldersgränsen alltid satts antingen till 15 eller 18 år. Här har nu emellertid motionären föreslagit, att gränsen skulle sättas till 21 år, ja, den kan eventuellt skjutas fram än längre, nämligen ända till dess hon själf kan försörja sig.

Ordalagen äro här så sväfvande, att jag anser det vara omöjligt att bifalla hvad motionären i detta fall hemställt, och jag kan fördenskull icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan om afslag å motionen.

Herr Sjö. Herr talman! Den ärade motionären framhåfde, att jag en gång talat för ett liknande förslag — såsom jag också gjort — och att det skulle varit af billighetsskäl, som det då beviljades. Det är sant, men det var af helt andra skäl än dem, som motionären nu har framhållit.

Jag anser mig, när motionären nu framkommit med detta, böra berätta, hvarför anslaget den gången beviljades. Saken var ju den, att denne man — hans namn var Sandberg — fick 1,000 kronor såsom ersättning för en skada han hade lidit. Sakens sammanhang var följande. En fästningsfånge, som var dömd på lifstid, hade af Konungen benådats efter det han hade varit i fångelse i några och

tjugu år. Sandberg träffade denne f. d. fästningsfånge tillsammans med en annan person, och Sandberg ville ha reda på hvad det var för personer, ty Sandberg var kommunalnämndens ordförande och det tillhörde honom att se till, att inga sådana luffare fingo drifva, utan han skulle ha reda på, hvad det var för människor, som gingo så där sysslolösa, då man kunde befara, att de hade dåliga afsikter. Fästningsfånge blef elak och svarade snävt, och då säger Sandberg till honom: var så god och sitt upp i min vagn och följ med mig hem, så jag får se Edra papper. Han vägrade göra detta, men slutligen fann han för godt att stiga upp i vagnen, men hade icke väl hunnit upp och vagnen satts i gång förrän han tog upp en stor knif och måttade åt Sandbergs hals, men denne väjde undan och fick i stället knifven i armen ända till benet. Denna våldsätgård blef till stort men för denne Sandberg, och i det fallet ansåg jag, att när Kungl. Maj:t släppt ut en så vädlig person, som skadat denne Sandberg så illa, att han sedermera icke kunde försörja sig på sätt önskvärdt vore, borde han ha ersättning för detta synnerligast som hans ekonomi nu var dålig. Det gick icke på annat sätt än att Riksdagen då fick träda emellan. Här är icke något sådant fall, utan ett helt och hållet annat fall, och jag vågar påstå, att om Riksdagen beviljar den pension, som nu är föreslagen, blir det en farlig princip.

Här har sagts af en talare, nämligen min ärade vän Rune, att denne Myhrman varit i tjänst hos järnvägsstyrelsen öfver 40 år, och att det därför vore skäl att, när han nu bortgått, bevilja hans efterlämnade änka och dotter pension, men jag ber herr Rune vara så god och tänka på saken och se på, hvad motionären omnämnt. Då är det visserligen i 18 år han varit i tjänst och sedan har han varit borta, men fick, som jag nämnt, af barmhärtighetsskäl arbete i sitt hem. Han har fått 2,400 kronor under den sista tiden, och tager man i betraktande hvad arbete en 86 års man i allmänhet kan utföra torde väl litet hvar finna, att det var af barmhärtighetsskäl som järnvägsstyrelsen gifvit honom så väl det ena som det andra. När så är, kan jag icke finna, att Riksdagen är skyldig att i detta fall bevilja en sådan pension.

Herr Pettersson i Södertelje: Jag vill endast gent emot herr Nilson i Örebro säga, att såsom förslaget är affattadt, kan man icke gifva det den tolkning som han tycktes vilja göra gällande, nämligen att understödet till nu ifrågavarande myndling skulle utgå, äfven efter det hon uppnått myndig ålder, för den händelse hon icke skulle kunna försörja sig själf eller ej trädt i äktenskap. Det föreslås nämligen, att understödet skulle utgå »till dess hon uppnår myndig ålder eller träder i äktenskap eller kan själf försörja sig». D. v. s., det ifrågasättes tre alternativa slutpunkter för understödets utgående; så snart någon af dessa eventuella slutpunkter inträder, skulle följaktligen enligt motionen understödet upphöra. Den af dessa eventualiteter, som först inträffar skulle således medföra en sådan verkan; och den af herr Nilson framställda tolkningen af motionen är oriktig.

Då det emellertid af samme talare sattes i fråga, att det skulle vara särdeles obilligt, att detta understöd skulle utgå, till dess att

Om årliga understöd åt revisorn J. Myhrmans änka och omyndiga barn.
(Forts.)

Om ärliga
understöd
åt revisorn
J. Myhrmans
änka och
omyndiga
barn.

(Forts.)

flickan i fråga uppnått 21 års ålder, skall jag tillåta mig modifiera mitt yrkande och hemställa, att understödet måtte utgå, »till dess hon uppnår 18 års ålder eller träder i äktenskap eller kan själf försörja sig».

Öfverläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af motionären; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid af herr Pettersson i Södertelje, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af motionären.

Omröstningen utföll med 90 ja mot 70 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Hvart för sig föredrogos nu statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning af väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehafvare för förlust vid bortförande af byggnader från det till statens järnvägar upplåtna området af kronans öfverloppsmark omkring Gellivare malmberg, och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar angående dels arfvode åt extra föredragande i civildepartementet, dels anvisande af medel för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel och dels anställande af ytterligare en vaktmästare hos medicinalstyrelsen.

Hvad utskottet hemställt i dessa utlåtanden bifölls af kammaren.

§ 8.

Bevillningsutskottets häruppå föredragna betänkande, nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse

af 15 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, godkändes.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfördt bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

*Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.*

Genom proposition, nr 140, af den 4 april 1910, som hänvisats till bevillningsutskottets behandling, hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen vidfogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bilagdt förslag till förordning angående ändrad lydelse af 2, 12, 13 och 21 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville antaga förevarande förslag till förordning angående ändrad lydelse af 2, 12, 13 och 21 §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Efter föredragning af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr Räf, som yttrade: Herr talman! Jag har mot detta bevillningsutskottets betänkande sådana betänkligheter, att jag måste taga mig friheten säga några ord. Det afser nämligen en ändrad lydelse af 2, 12, 13, 22 paragraferna i gällande brännvinsförordning och det i syfte att underlätta en hufvudsakligen för export afsedd brännvins-tillverkning i stor skala.

Enligt utskottets betänkande förhåller sig saken så att det lyckats att praktiskt genomföra en af ingenjören G. Ekström gjord uppfinning att ur den vid sulfitecellulosafabrikationen uppkomna affallsluten framställa etylalkohol, och vidare, att ett bolag förvärfvat all rätt till berörda uppfinning, samt att det vore bolagets mening att till Sveriges olika sulfitfabriker försälja rätten att vid deras respektive anläggningar tillgodogöra sig densamma.

Om man nu närmare studerar detta utskottsbetänkande, skall man finna, att det är fråga om en tillverkning af icke mindre än 30,000,000 liter 90 % alkohol, och det vill säga ungefär mellan 56 och 60 millioner liter brännvin, ungefär lika stor kvantitet brännvin som hela den nuvarande tillverkningen. Enligt lagtextens nuvarande lydelse stå vissa lagparagrafer i vägen för bolagets syfte. Därför har bolaget gjort en begäran till Kungl. Maj:t om åtskilliga lättnader i afseende å exportvaran. I öfverensstämmelse med denna begäran har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen de angifna förändringarna af brännvinstillverkningsförordningen, och bevillningsutskottet har, såsom det säger, icke funnit något att erinra mot hvad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.
(Forts.)

Jag må säga, att det förvånar mig att icke finna någon reservation mot denna bevillningsutskottets hemställan. Skulle det icke, menar jag, ha varit bättre att söka leda denna väldiga spritström till denatureringsverket eller begagna den till bränsle, belynings- eller tekniska ändamål i stället för att söka göra oss rent af till en brännvinsexporterande stat i stor skala? Det synes mig högst egendomligt detta, att just i år, då vi begärt en utredning angående försök att befria oss själfva från rusdryckstillverkning eller åtminstone från rusdrycksförbrukning, vi på samma gång skulle besluta i riktning af en så väldig rusdrycksexport till andra länder.

Då jag knappast kan tänka mig, att de af nykterhetsgruppens medlemmar, som sitta i bevillningsutskottet, med tillräcklig eftertänksamhet pröfvat denna sak, ber jag att få yrka återremiss af detta bevillningsutskottets betänkande.

Härefter anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman, mina herrar! Jag undrar ändå, om icke den siste ärade talaren i likhet med bevillningsutskottet skall finna, att detta icke på något sätt är någon nykterhetsfråga men däremot en nationalekonomisk fråga af stor betydelse för vårt land.

Den förra ärade talaren har mycket riktigt framhållit, att här är fråga om export, uteslutande export, sade han. Men det är icke uteslutande export, utan det är meningen att den del af spriten, som ej denatureras, skall exporteras. Man önskar naturligtvis, att så mycket som möjligt af den tillverkade spriten kan bli användt för tekniska ändamål här inom landet, men då man icke gärna kan tänka sig, att den användningen skall isynnerhet i början bli tillräcklig för att upptaga hela denna tillverkning, är det meningen att exportera resten. Det kan ju vara möjligt, att ett land, till hvilket denna spritkvantitet kommer att exporteras, skulle kunna fatta denna fråga såsom i någon mån inverkan på nykterheten inom det landet; huru det skulle kunna fattas såsom något som inverkar på nykterheten här i landet, det kan jag icke begripa. Däremot skulle jag vilja säga, att det är, som jag sagt förut, en mycket viktig sak ur nationalekonomisk synpunkt.

Men denna fråga är icke blott att ses ur nationalekonomisk utan äfven ur hygienisk synpunkt. Man har länge sökt råda bot för den onekliga skada, som ästadkommits i vattendragen genom de giftiga ämnena, som från sulfittfabriker släppts ut i vattendragen och orsakat stor dödlighet bland fiskar och ärven i öfrigt varit af mindre angenämt och hälsosamt inflytande. Nu har man funnit detta sätt här att ur sulfitaffall kunna extrahera fram sprit, hvilket naturligtvis å ena sidan betyder, att man af ett alldeles värdelöst affall kan få fram en produkt, som bidrager till att i högst väsentlig mån öka vårt lands välstånd, och å andra sidan har man därigenom extraherat bort de giftiga ämnena ur detta sulfitaffall och kan släppa ut resten i vattnet utan att det, enligt mig meddelade uppgifter, sedermera har den skadliga inverkan, som förut öfverklagats, och som Riksdagen upprepade gånger

och med ifver begärt, att Kungl. Maj:t skulle söka råda bot för. Så vidt jag förstår, så kan man här, för såvidt de lämnade uppgifterna hålla streck, få bot, men det torde vara ytterligt svårt att få denna bot på något annat sätt. Man har ännu åtminstone icke funnit ut något annat. När man nu synes hafva funnit bot för detta öfverklagade förhållande och funnit ett sätt att tillgodogöra ett fullkomligt värdelöst affall på mycket inbringande sätt och då man kan göra det på det sättet, att den sprit, som är möjlig att förtära, skickas ut och den, som stannar inom landet, denatureras för användande till tekniskt behof, är det icke då, säger jag, skäl att göra det möjligt att tillvarataga dessa stora värden, som eljes helt och hållet försvinna? Och då, jag upprepar det ännu en gång, denna fråga absolut icke kan anses ha ringaste tillstymmelse till betydelse ur svensk nykterhetssynpunkt, men däremot ur svensk nationalekonomisk synpunkt den allra största betydelse, vågar jag hoppas, att Andra kammaren också godkänner, hvad som här föreslagits.

*Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.*

(Forts.)

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Efter herr statsrådets uttömmande anförande har jag icke något att tillägga utan ber att vid detta tillfälle få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Räf: Herr talman! Jo, jag uppfattade visst herr finansministerns uttalande angående det betydelsefulla ur nationalekonomisk synpunkt hos den här föreliggande frågan, och det var därför som jag icke heller begärde *afslag* på saken. Men jag tror nästan fortfarande, att de nykterhetsgruppens medlemmar, som sitta inom detta bevillningsutskott, icke tillräckligt observerat denna fråga, ty, jag säger det ännu en gång, jag kan icke tänka mig, huru den i annat fall kunnat rent af aldeles obemärkt från nykterhetsvänlig synpunkt passera genom utskottet.

Nu säger herr finansministern — och det framgår ju också af betänkandet — att man skulle skicka ut spriten, hvarför frågan ej har någon betydelse för nykterhetsaken i *vårt* land. Det förefaller mig, som det skulle vara en egendomlig ställning till nykterhetsaken, jag skulle intaga, om jag resonerar som så, att jag vill visserligen själf bli af med spritdryckerna, jag vill själf ha utredning om, på hvad sätt jag bäst skall bli af med allt detta, men jag kan aldeles obehindradt för mitt eget samvete skieka ut huru mycket som helst till andra länder. Jag har hört det karakteriseras på många ställen såsom en ganska allvarlig sak, att man utskiekar en last af spritvaror från England på samma hått som man utsänder missionärer och biblar, och det vill också förefalla mig, som om det icke vore riktigt harmoniskt att göra på det sättet i vårt land.

Nu synes mig också, att både Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet härvidlag rent af gått litet längre, än hvad bolaget begärt. Bolaget har begärt att få rättighet att denaturera och exportera denna sprit, dessutom har det begärt, att spriten skulle få användas för tekniska ändamål vid den tillverkande fabriken. Men denna senare begäran har man så godt som, kan man säga, *afslagit*, därför att

Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.
(Forts.)

bolaget icke angifvit tillräckliga skäl eller upplysningar om, hvad spriten skulle användas till däruppe vid fabriken.

Det synes mig, som jag sagt, att utskottet åtminstone bort göra sitt allra bästa för att leda denna väldiga spritström in på teknikens olika områden och där söka tillgodogöra den, synnerligast i ett sådant land som vårt, hvilket måste köpa så mycket bränsle utifrån just till industruella och tekniska ändamål.

Jag måste säga, att det uttalande, som finansdepartementets chef den 7 april 1905 gjorde, mycket mera harmonierar med de nykterhetsvänliga grundsatserna. Det var då fråga om att ur torfmossar framställa sådana här väldiga kvantiteter sprit, men det talades då icke alls om någon export utan om att denaturera den och använda den till tekniska ändamål, till bränsle, till belysning i stället för fotogen o. s. v. Därför måste jag anse detta uttalande från 1905 vara ur nykterhetssynpunkt mycket, mycket att föredraga framför det uttalande, som herr statsrådet hade den 4 april 1910, och som nu utskottet har i detta sitt betänkande tillstyrkt.

Jag kan icke rädda mig från den tanken, att vi här äro inne på en ganska farlig stråt, och jag har velat fästa uppmärksamheten på saken, tala och rädda mig själf åtminstone.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Swartz: Herr talman! Jag är i den egendomliga situationen, att jag tror mig kunna konstatera, att, ehuru väl jag ingalunda vill påstå, att jag, hvad teorien beträffar, är större nykterhetsvän än herr Räf, jag likvisst i det nu föreliggande förslaget visat mig i praktiken vara större nykterhetsvän än han.

Herr Räf förvånar sig nämligen öfver att Kungl. Maj:t icke vill tillmötesgå bolagets begäran om att, utan denaturering af spriten, få använda denna till tekniska ändamål inom sin *egen* fabrik. Ja, hvarför ville jag icke vara med om att förelägga Riksdagen ett sådant förslag? Jo, herr Räf, af hänsyn till nykterheten inom Sverige, af den enkla anledningen att, om man utan denaturering får använda sprit för tekniska ändamål, det allt är en liten smula svårt att riktigt garantera, att icke det där tekniska ändamålet blir något annat än det man tänkt sig. Det är därför, som jag icke velat tillåta användning af spriten inom landet annat än efter denaturering. När spriten är denaturerad, går det utmärkt att använda den till tekniska ändamål. Ja, det händer ju en och annan gång att den användes äfven till ett annat ändamål; men det är dock endast i brist på »renadt».

Nu har man ju uttryckt den förhoppningen och planerat denna nya industri i den afsikten, att man skulle kunna på det här sättet hufvudsakligen tillgodose de tekniska behofven af sprit inom landet. Men jag säger ännu en gång: det går icke att på en gång förbruka denna sprit till tekniska ändamål inom landet. — Hvad skall man då göra med den? Är det bättre, att man behåller den inom landet, än att man skiekar af den? Är det bättre att icke framställa den och fortfarande förörena vattendragen samt låta detta hittills värdelösa affall, som dock *kan* förvandlas till värde, gå förloradt för oss?

Ja, nog kommer det, ur vissa synpunkter sedt, att kosta ganska mycket att helt och hållet bannlysa förtärandet af sprit inom landet; men det kan jag förstå att man kan vilja underkasta sig, på grund af de fördelar som man hoppas och tror skola bli en följd. Men att man skall drifva sin farhåga för sprit så långt, att man icke ens vill tillåta, att den tillverkas inom landet för andra ändamål — om detta kan ske på ett för vårt land förmånligt sätt — därför att man möjligen kan hysa en viss samvetsöm betänklighet mot att det skall från Sverige komma någon sprit, låt oss säga, till England, det tycker jag är att drifva den ideella sidan, om jag så får säga, af saken allt för långt, på den ekonomiska sidans bekostnad.

*Agående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.
(Forts.)*

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag förstår ju herr Räfs farhågor. Det skall väl vara det, att då spriten är en sådan farlig artikel, vi icke skola exportera den till andra länder till billigt pris och dymedels sätta dem i frestelse att gifva den en för stor användning.

Nu är det emellertid så, att sprit användes äfven till annat än att dricka. Den användes ju till tekniska ändamål, och jag vet speciellt, att i Tyskland användes den till bränsle i mycket stor omfattning. Skola vi nu precis behöfva här i landet söka kontrollera huru man i utlandet använder den sprit, som härifrån försäljes? Jag tror verkligen, att det är ett öfverflödigt bekymmer; det är nog tillräckligt, att vi taga vara på oss själva i detta fall. Men härtill kommer en omständighet, som jag tycker, att herr Räf och de, som hafva liknande farhågor som han, böra taga i betraktande. Det är nämligen så, att om denna sprit kan säljas till ett så billigt pris, att den på ett kraftigare sätt kan konkurrera med andra länders inhemska tillverkning, så behöfva vi nog icke vara ledsna för att de icke därvid skola veta att sätta stopp för trafiken.

Nu anför herr Räf, att man borde denaturera spriten, innan man skickar ut den. Men det blir väl ändå det landets sak, som tager emot den, att utfärda föreskrifter angående denatureringen. Jag tror, att vi äro på den säkraste sidan, om vi låta hvarje land lagstifta för sig sjelft i nykterhetsafseende; och det förefaller mig, som om våra nykterhetsvänner hade tillräckligt fält för sin verksamhet här hemma.

Jag ber fortfarande att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr *Jeansson* i Kalmar instämde häruti.

Herr Räf: Herr talman! Ja, det vare långt ifrån mig att vilja disputera med herr finansministern om hvilkendera, han eller jag, som är mest nykterhetsvänlig. Det har icke heller så mycket med denna fråga att göra. Säkert är, att jag framhäfver min sak från allmänmänsklig nykterhetsvänlig synpunkt; och det är lika säkert, att, om jag hade vidare med saken att göra, jag skulle söka göra allt hvad jag kunde för att få denna väldiga produktion i gång, men endast under den förutsättningen, att jag kunde leda den väldiga spritströmmen

Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.

(Forts.)

in på det industriella och tekniska området eller för att få den använd till bränsle inom landet, där ju behovet af bränsle m. m. är synnerligen stort.

Nu har det svarats af herr finansministern, och detsamma antyddes också af utskottets vice ordförande, att man icke behöfde vara rädd för att exportera på England och en del andra länder, ty dessa skulle snart själfva sörja för att det blefve jämvikt. Men, mina herrar, det är andra länder, till hvilka en större export kan komma att gå, länder, hvilka icke äro konkurrenskraftiga eller icke kunna bilda jämvikt. Det är sådana länder som Syd- och Väst-Afrika och i allmänhet dessa mera ociviliserade länder. Om vi, liksom de andra nationerna, kasta öfver dessa länder en spritflod, så förstå vi väl, hvilken verkan detta har på dessa mera ociviliserade nationer. Jag tror, att, liksom ingen människa står i ansvar endast för sig själf, så stå vi väl äfven såsom nation i förhållande till andra nationer till svars för huru vi handla med allt detta.

Jag vidhåller i alla fall mitt yrkande på återremiss, för att se hur saken verkligen ligger till i kammaren.

Herr Vennersten: Herr talman! Jag tror, att den senaste ärade talaren något öfverdrifvit faran af denna sprittillverkning för export, särskildt i hvad den kan komma att röra vissa aflägsna länder.

Det är ju bekant, att äfven den icke denaturerade spriten i stor utsträckning användes i den kemisk-tekniska industrien. Jag behöfver blott påminna om parfym- och luktvattenstillverkningen, om extraktfabrikation af skilda slag, och mycket annat. Jag tror därför, att man på frågans nuvarande stadium icke behöfver se till att spriten icke eventuellt får eu sådan användning som till export på exotiska länder, där den till äfventyrs kunde verka förstörande på den där boende befolkningen, hvilken kanske icke kan skydda sig. I det afseendet tror jag icke, att denna sak gör hvarken från eller till; ty säkerligen får den befolkningen så mycket sprit, som den någonsin kan konsumera, vare sig vi göra på det ena eller andra sättet och för dess skyddande mot spritdryckerna måste åtgärder vidtagas i annat sammanhang. Låt oss först se till, om öfver hufvud taget någon sådan stor tillverkning, hvarom det talas i detta betänkande, kommer till stånd; jag tror icke, att det kommer att gå så raskt. Jag är fullt öfvertygad om, att vi sedan komma att vidtaga alla de på oss beroende åtgärder, som behöfvas, i god tid, innan denna svenska spritflod får de fasaväckande verkningar, som herr Räf synes frukta. Jag tror, att man gör klokt i att icke återremittera ärendet; ty jag kan för min del icke se, hvad utskottet kan vidare göra åt den här saken. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag ber få hos herr finansministern hemställa, om han skulle vilja hafva den godheten att lämna någon upplysning rörande den sak, som nyss här nämndes, nämligen möjligheten af utförsel från Sverige af sprit i sådan om-

fattning, som nu är ifrågasatt, till sådana delar af jorden, där man icke har tillräcklig förmåga att skydda sig själf mot farorna häraf.

I London förlidet år var jag inbjuden till ett sällskap, som kallar sig *United Committee for Native Races and the Liquor Traffic*, och som omsluter flere af Englands främste män och åtnjuter stort anseende i hela landet. Skalet, hvarför jag blef inbjuden, var att jag vid den då darstädes samlade världs-antialkohol-kongressen representerade ett land, bland hvars innevånare befunde sig sådana, som kunde anses tillhöra en »native race» och tidtals visat sig sakna erforderlig motståndskraft mot alltför lätt tillgång till starka drycker, visserligen hembjudna dem icke blott på laglig väg, utan också på olagliga vägar — jag syftar härmed på vår lappbefolkning.

Vid detta tillfälle erfor jag, hvilken kamp som föres inom den ännu verkligt kristna världen mot denna de civiliserade nationernas skamliga vinningslystnad, som låter spritfloden ohämmad strömma ut öfver Afrikas naturbarn, som — huru otroligt det låter — använda inemot en tredjedel af hela sitt förvärf till brännvin. Hvem kan tänka härpå, utan att känna sig upprörd i djupet af sin själ! Hvad var väl att invända då någon af nämnda sällskaps medlemmar i den allmänna humanitetens, icke endast i en på kristendomen grundad kulturs namn, på motståndarne tillämpade Kains bekanta utrop: »Skall jag taga vara på min broder?»

Jag har i min hand en nyss utkommen lärorik bok med titeln: *The Official Organ of the Congo Reform Association*. Här visas på de förfärliga olyckor, som kommit öfver Kongo genom Englands uraktlåtenhet att med kraft gripa in till stärfjande af den belgiska styrelsens själfviska handlingssätt, hvilket dess värre icke upphört hvarken genom statens besittningstagande af kolonien eller därigenom att konung Leopold efterträds af en man, som synts vilja allvar göra af sina löften att utan påtryckning borttaga denna vanära från Belgien.

Litet hvar känna vi nog till ett exempel på hvad England själf i samma riktning gjort, nämligen införandet af opium från Indien till Kina, en handel, som väckte alla rättänkande människors ogillande, långt innan det gick anda därhän, att med vapenmakt tvinga den kinesiska regeringen att upphäfva sitt förbud mot denna riksfördärliga import. Den, som såsom jag själf, sett de arma offren i sina »opiuhålor», kan ej annat än känna oro, då Sverige tyckes stå i begrepp att slå in på samma väg, om än naturligtvis i mycket förminskad skala. Kunde och ville herr finansministern lämna någon lugnande upplysning i detta afseende, vet jag, att mången med mig uti denna kammare skulle blifva honom synnerligen tacksam.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Swartz: Herr talman! Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att svenska statsmyndigheten väl ändå har litet svårt att göra annat än bestämma under hvilka former *tillverkningen* af den nu berörda varan *här i landet*, får ske, men jag kan inte förstå, huru någon svensk myndighet skall kunna ha i sin makt att på något sätt reglera *försäljningen utomlands*. Äfven om man skulle utfärda förbud mot försäljning till Kongo eller något annat land, så kan man dock icke

Angående
ändring af
vissa §§ i
förordningen
angående till-
verkning af
brännvin.

(Forts.)

Angående ändring af vissa §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin. förbjuda försäljning till Hamburg eller London, och ingen vet hvart den, som där köpt en vara, i sin tur kommer att försälja den. Det är ju en omöjlig fråga att svara på.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder framkommit, hvarvid utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs och godkändes lagutskottets utlåtande, nr 45, i anledning af väckt motion om tillägg till 12 § i lagen angående äganderätt till skrift den 10 augusti 1877.

§ 11.

Föredrogs hvart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för vissa laga skiften inom Juckasjärvi socken af Norrbottens län,

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra löjtnantsbostället Styrestad nr 1 i Östergötlands län,

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra jägmästarbostället Lättorp nr 1 i Kalmar län,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantsbostället Slöta nr 12 Mossagården i Skaraborgs län,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden, och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp samt en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Härefter lämnades ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman. Jag till-

låter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan till det plenum, som kommer att äga rum onsdagen den 18 maj 1910, måtte bland två gånger bordlagda ärenden uppföras först statsutskottets utlåtande nr 74 i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar, och näst därefter Sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., dels ock fyra i anledning af samma proposition väckta motioner.

Denna hemställan bifölles af kammaren.

§ 13.

Vidare begärdes ordet af

Interpellation.

Herr Berg i Stockholm, som anförde: Den interpellation, till hvars framställande jag härmed utbeder mig kammarens medgifvande, berör flera tusen svenska hem, såväl i städerna som å landsbygden.

Bland de åtgärder, som vidtagits till ungdomens — särskildt den mindre bemedlade ungdomens — bästa, finnas få, som tillvunnit sig en så allmän sympati, som de hvilka afse främjandet af våra folkskolebarns sommarfärder. Dessa äro som bekant af två olika slag: dels sådana, som företagas af en grupp barn under ledning af sin lärare eller lärarinna i hufvudsakligt syfte att genom omedelbar åskådning lära känna olika delar af fäderneslandet, dels sådana, som företagas af enskilda barn från städerna till landsbygden i afsikt att tillbringa ferierna därstädes (s. k. feriebarn).

Såväl studieresorna som feriebarnsresorna hafva haft att glädja sig åt den barnvänliga allmänhetens synnerliga välvilja. De hafva ock sedan lång tid tillbaka ansetts förtjänta af uppmuntran och understöd från det allmännas sida. På begäran af styrelserna för Svenska lärarensällskapet och Svenska turistföreningen medgaf Kungl. Maj:t den 21 maj 1897, att vid skolungdomens resor, som å statens järnvägar under lärares och lärarinnors ledning gemensamt företoges af minst tio personer, åtföljande lärare och lärarinna inberäknade, afgift skulle utgå vid färd i tredje klassens vagn såsom för truppbiljett, hvarvid två barn af under 12 års ålder finge räknas såsom en person; och efter framställning från Sveriges allmänna folkskollärareförenings skolresekommitté beslöt Kungl. Maj:t den 7 juni 1901, att de folkskolebarn, som genom förmedling af vederbörande folkskolestyrelser utsändes från städerna till landet under sommarferierna, finge vid resa till och från den ort, där de under berörda ferier skulle vistas, färdas å statens järnvägar mot en afgift af 1½ öre pr kilometer för barn, som fyllt 12 år, och halfva detta belopp för barn under 12 år.

Då zontariffsystemet infördes i vårt land, gjorde sig emellertid med stor styrka den uppfattningen gällande, att de förmåner, som därmed bereddes den resande allmänheten, vore så betydande, att det för

Interpellation.
(Forts.)

framtiden sannolikt icke skulle visa sig behöfvt att göra några undantag från de för personbefordran i allmänhet gällande bestämmelserna eller att i alla händelser sådana undantag måste blifva ytterst sällsynta. I enlighet med denna uppfattning blefvo genom nådiga brefvet den 7 april 1905 en hel mängd dittills af Kungl. Maj:t beviljade prisnedsättningar upphäfda, bland annat äfven de, som gällde skolbarns studieresor och utsändandet af s. k. feriebar. I en till Kungl. Maj:t afgifven skrifvelse den 21 december 1905 förklarade järnvägsstyrelsen, att för vissa kategorier af resande — de resande skolbarnen inberäknade — någon lindring visserligen äfven framgent borde medgifvas, men att styrelsen funne det, för underlättande af järnvägspersonalens arbete, »nödvändigt att, med undantagande af de fall, då fri resa bör beviljas, den blifvande nedsättningen för resa i tredje klassens vagn utgår med samma belopp för alla ifrågavarande personer», hvilket belopp järnvägsstyrelsen ansåg lämpligast kunna fastställas till 15 öre för zon. I öfverensstämmelse härmed bestämdes genom Kungl. Maj:ts beslut af den 2 februari 1906 och järnvägsstyrelsens därpå grundade order nr 140 af den 7 mars 1906, att folkskolebarn, som fyllt 12 år, skulle äga rätt att färdas i tredje klassens vagn mot en afgift af 15 öre för zon, och barn under 12 år för halfva detta belopp, allt jämte stadgad tilläggsafgift för tillträde till snälltåg.

Under de fyra år, som sedan dess gått, har en vidsträckt erfarenhet till fullo ådagalagt, att de af järnvägsstyrelsen år 1905 föreslagna bestämmelserna äro i två hänseenden olämpliga och hinderliga. Dels har det befunnits i hög grad opraktiskt och besvärligt att med afseende på folkskolans lärjungar göra skillnad mellan barn under 12 år och öfver 12 år; dels hafva resorna genom biljettprisens fastställande till 15 öre (eller $7\frac{1}{2}$ öre) för zon blifvit dyrare, än de förut voro, hvarigenom skolreseverksamheten i det hela väsentligen hämmats i sin utveckling.

Med anledning häraf ingick centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening den 7 juni 1909 till Kungl. Maj:t med en skrifvelse, hvori den under åberopande af de senaste årens erfarenheter hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes i nåder medgifva,

att alla folkskolebarn, oafsedt åldern, vid ferieresa, såväl bortsom hemresa, och vid gemensamma resor under lärares eller lärarinnas ledning måtte få beräkna 50 procent rabatt på nu gällande barnbiljettpris,

att tilläggsafgiften för resa med snälltåg måtte bortfalla vid nämnda resor, och

att ledare af skolresor till ett antal af två, då de i resan deltagande lärjungarnas antal uppgår till 9, samt ytterligare 1 ledare för hvarje påbörjad nytt tiotal af lärjungar måtte få åtnjuta samma rätt till nedsättning i biljettpriset som barnen.

Öfver denna framställning afgaf den 7 januari 1910 järnvägsstyrelsen infordradt utlåtande, hvori den bland annat yttrade:

»Sökandestyrelsens framställning innebär en nedsättning i biljettpriset till 5 öre pr zon för vederbörande såväl skolornämnd som lärare, motsvarande 50 procents nedsättning i det ordinarie biljett-

priset för lärjungar under 12 år samt 75 procents nedsättning för lärjungar, som fyllt 12 år, äfvensom för lärare. Den sökta nedsättningen är alltså mycket betydande. Emellertid har styrelsen vid den förnyade pröfning, som styrelsen i anledning af den nådiga remissen underkastat frågan af afgiftslindring för skolungdom, kommit till den åsikt, att det särskilda ändamål, som är förbundet med skolungdoms studieresor under ledning af en eller flera personer i lärareställning, talar för att ett och samma biljettpris — och då gifvetvis det lägre, för barn under 12 år fastställda — bör erläggas af samtliga deltagare i studieresan. Det har vid berörda pröfning vidare synts styrelsen, att sistnämnda biljettpris — 7¹/₂ öre pr zon — i fråga om folkskolebarn, hvilka ju till öfvervägande del tillhöra i ekonomiskt afseende mindre lyckligt lottade samhällslager, ställer sig väl högt för att kunna befordra den allmänna tillslutning till ifrågakvarande resor, som är önskvärd, för att syftet med resorna må kunna vinnas i vidsträcktare mån. Styrelsen finner sig därför böra tillstyrka, att afgiften för folkskolebarn jämte åtföljande lärare eller lärarinnor vid gemensamma studieresor till ett antal af minst 10 personer måtte få utgå med allenast 5 öre pr zon i tredje klass.

Det ändamål, som är förbundet med utsändandet genom vederbörande skolstyrelse af folkskolebarn från stad till landet under sommarferierna, finner styrelsen däremot icke vara af natur att böra föranleda en utsträckning af den i nådiga brevet den 2 februari 1906 fastställda allmänna biljettprisnedsättningen för nämnda feriebarn, nödställda personer m. fl.

Hyad slutligen angår sökandestyrelsens framställning, att tillläggsafgiften för resa med snälltåg måtte bortfalla vid ifrågakvarande resor, får järnvägsstyrelsen i underdånighet afstyrka nådigt bifall härtill. Dels ifrågasättes ju här mycket betydande nedsättningar i de ordinarie biljettprisen. Härtill kommer, att snälltågens tredje-klassvagnar mycket starkt tagas i anspråk af resande, som erlagt full biljettlösen, samt vidare att det numera finnes goda persontågsförbindelser å alla statsbanelinjer.

I sammanhang härmed får järnvägsstyrelsen i underdånighet meddela, att en nedsättning till 5 öre pr zon, oafsedt vederbörandes ålder, redan tillämpas för folkskolebarn vid gemensamma resor under lärares eller lärarinns ledning till ett antal af minst 10 personer i tredje klassens vagn å de under enhetlig trafikförvaltning stående Bergslagens, Gäfve—Dala och Stockholm—Västerås—Bergslagens m. fl. järnvägar. För annan skolungdom utgår vid dylika gemensamma resor afgiften å ifrågakvarande banor med 7 öre pr zon.

På grund af det anförda får järnvägsstyrelsen i underdånighet tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t med ändring af vederbörande bestämmelse i nådiga brevet den 2 februari 1906, behagade i nåder förordna, att befordran i tredje klassens vagn af skolungdom vid gemensamma resor under lärares eller lärarinns ledning till ett antal af minst 10 personer må, oafsedt de i resan deltagande skolbarnens ålder, äga rum mot en afgift: för folkskolebarn af 5 öre och för

Interpellation.
(Forts.)

annan skolungdom af 7¹/₂ öre pr zon, jämte stadgad tilläggsafgift för tillträde till snälltåg, äfvensom att enahanda förmån må tillgodokomma åtföljande lärare eller lärarinnor till det antal, järnvägsstyrelsen äger fastställa.»

Af detta utlåtande framgår, att järnvägsstyrelsen nu fullständigt uppgifvit sin år 1905 så skarpt framhållna åsikt om nödvändigheten af att prisnedsättning ovillkorligen måste utgå »med samma belopp för alla ifrågakommande personer». Medan järnvägsstyrelsen med anförande af skäl, för hvilka den på trafikteknikens område ej fackkunnige naturligtvis måste böja sig, afstyrker borttagandet af tilläggsafgiften för resa med snälltåg, och medan den, tyvärr *utan* anförande af några skäl, förklarar ändamålet med utsändande af »feriebarn» icke vara af natur att böra föranleda utsträckning af den för närvarande åt sådana barn beviljade allmänna prisnedsättningen, förordar den bestämdt och under återopande af särdeles talande skäl den begärda lindringen i kostnaderna för skolbarnens studieresor.

Trots detta har, såsom man finner af den skrifvelse, hvilken statsrådet och chefen för civildepartementet den 22 sistlidne april aflät till järnvägsstyrelsen, och hvilken för ett par dagar sedan bekantgjordes, Kungl. Maj:t vid föredragning af den från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening inkomna framställningen i ämnet, icke funnit skäl att till densamma lämna bifall.

Då det för skolungdomens vänner skulle vara af synnerligen stor betydelse att erhålla kännedom om de omständigheter, hvilka här ställt sig hindrande i vägen, anhåller jag om kammarens medgifvande att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande vördsamma spörsmål angående hansställning till frågan:

Hvad är anledningen till att herr statsrådet icke funnit sig kunna tillstyrka den anhållan, som framstälts af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening om nedsättning i nu gällande biljettpreis å statens järnvägar dels vid skolbarns studieresor under lärares och lärarinnors ledning, dels vid utsändandet under somrarna från städerna till landsbygden af s. k. feriebarn?

Kammaren biföll denna anhållan.

Härefter yttrade

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar. Herr Berg åsyftar med sin interpellation, att jag skall för kammaren framlägga de motiv, som förestafvat det Kungl. Maj:ts beslut, som han omnämnt. Det vill med andra ord säga: Herr Berg önskar att på interpellationsvägen få dessa motiv dragna under kammarens öfverläggning och pröfning. Då emellertid detta enligt min uppfattning står i uppenbar strid med det uttryckliga stadgandet i § 90 regeringsformen, finner jag mig vara förhindrad att lämna den af herr Berg begärda upplysningen.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Med anledning af kammarens beslut att låta denna interpellation framställas till herr statsrådet kan jag icke underlåta att uttrycka min förvåning öfver, att

Interpellation.
(Forts.)

ingen af de meningsfränder till herrar Olsson i Broberg eller Lundell, som finnas i kammaren, begärde denna interpellation på bordet. Precis samma motiver föreligga nu som i förmiddags: herr Lundells bekvämlighetshänsyn och den af herr Olsson i Broberg påpekade omständigheten, att ärendet förevarit hos Kungl. Maj:t. Däremot kan jag väl förstå, att herr Carl Persson, som jag nyss talade med, icke ville begära denna interpellation på bordet, då han förut haft den stora artigheten att vilja åberopa min ringa mening i dessa frågor. Jag måste dock dess värre skingra herr Carl Perssons illusioner om hvad jag menat, då han alldeles missuppfattat mig eller läst fel innantill i protokollet. Jag har aldrig sagt att kammaren, därest den beviljar framställandet af en interpellation, ställer sig *solidarisk* med interpellanten, men däremot har jag uttalat, att kammaren »lägger i dagen större eller mindre intresse för, om en interpellation blir framställd eller icke».

Jag ber att få förtydliga detta så till vida, att här förefinnes onekligen, om man vill se närmare på frågan, en öfre och en undre gräns, som man har att röra sig emellan. Den *öfre* består däri, att så mycket af intresse lägger kammaren i dagen, att en regeringsledamot *bör gifva svar* på en fråga, hvars framställande kammaren tillåtit, och den *undre* däri, att en majoritet icke bör anse sig föranlåten att *undertrycka meningar*, som framkomma och kläda sig i interpellationens form.

På grund af frågans sväfvande läge vill jag dock uttrycka såsom min tanke, att det vore lämpligt, om man finge inskrivet i kammarens arbetsordning, hur härmed förhåller sig. Jag vill likväl bestämdt tillbakavisa den förvanskning af mitt uttalande, som i dag på morgonen gjort sig gällande i herr Carl Perssons yttrande.

Herr Berg i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke annat än på det djupaste beklaga, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet icke gifvit sig tid att ens *se* på den framställda frågan, innan han afgaf det svar, som vi nyss hörde. I motsatt fall skulle han icke ha refererat den på det sätt han gjorde. Han påstod, att frågan innebar: hvilken är anledningen till, att Kungl. Maj:t fattade det och det beslutet? Nej, så lyder icke frågan, utan den lyder så: hvad är anledningen till, att herr statsrådet icke funnit sig kunna tillstyrka den anhållan, som framställdes? Att en medlem af regeringen icke skulle kunna besvara en fråga af denna innebörd och denna lydelse är, såvidt jag känner, en fullständig nyhet. Jag har roat mig med att under det sammanträde, som nu väl snart skall vara slut, se igenom några interpellationer från de närmast föregående åren och jag har antecknat ett par. Vid 1907 års Riksdag framställdes af herr Beckman inom denna kammare följande spörsmål: »Hvad är anledningen, att regeringen icke i anslutning till dess öfriga förslag beträffande den kommunala rösträtten äfven i enlighet med Riksdagens anhållan framlagt förslag till sådana bestämmelser i bevillningsförordningen med mera, att gift kvinna med egendom, däröfver hon enligt lag äger att ensam råda, varder med särskild debetsedel för sig beskattad? Det spör-

Interpellation.
(Forts.)

målet gällde således anledningen till, att *regeringen* fattat ett så och så beskaffadt beslut, men det mötte intet hinder för att den interpellationen besvarades. Jag vill vidare erinra om en mycket bekant interpellation, som framställdes af herr Risberg i denna kammare 1906 och som lydde så: »Hvad är anledningen till, att hans excellens herr statsministern och chefen för justitiedepartementet vid öfverlämnandet af flygskriften »Gula faran» för laga beifran förbigått tryckfrihetsförordningens tredje paragraf första momentet, som afhandlar hädelse mot Gud eller gäckeri af Guds ord och sakramenten, som anbefallt åtal endast efter samma paragraf tredje och fjärde momenten?» Och jag tror, att jag, om jag hade haft tid, lätt skulle kunnat i fråga om föregående interpellationer framdraga exempel på, att sådana interpellationer, som den jag framställt, och de, som gått ännu närmare in på regeringens beslut än denna, blifvit besvarade utan någon som helst tvekan eller gensaga.

Emellertid kan jag nu för tillfället icke annat än för sakens skull lifigt beklaga, att allmänheten icke fått någon kännedom om de skäl, som förmått herr civilministern att för sin del icke hos Kungl. Maj:t förorda bifall till den ansökning, om hvilken jag talat.

Herr Lindhagen: Hvad som vid detta tillfälle och äfven i förmiddags, men isynnerhet vid detta tillfälle tilldragit sig i fråga om tillämpningen af interpellationsrätten, som genom konstitutionell praxis utvecklats sig, bör föranleda till närmare öfvervägande framdeles, i hvad mån verkliga interpellationsrätten bör lagfästas eller annorledes omvärnas med garantier för dess utöfvande. Så mycket är väl klart, och den uppfattningen hafva väl de flesta, att interpellationsrätten egentligen genom konstitutionell praxis utbildad sig därhän, att regeringen ansett sig med kammarens tillstånd böra benäget tillhandaga med upplysning om åtgärder, som regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga. Att nu, som herr civilministern gjorde, tydligen efter någon förberedelse — ty allt tycktes vara förberedt — helt enkelt afklippa i detta fall en sådan rätt som interpellanten har att få svar på sin fråga, under återopande af 90 § regeringsformen, är ägnadt att tilldraga sig den största uppmärksamhet. Det lider intet tvifvel, att civilministern, om han velat, icke behöft känna sig strängare bunden af regeringsformens stadgande i detta fall, än hvad vid många föregående besvaranden af dylika interpellationer ägt rum. Här föreligger alltså tydligen ett eventuellt attentat mot interpellationsrätten. Det är ju nu svårt att i den brådskan, hvarmed detta ärende behandlats, kunna öfverblicka saken, och därför har jag icke heller kunnat så noga tänka mig in i sakens verkliga innebörd och konsekvenser, men jag ber dock, herr talman, att då ingen mera sakkunnig från konstitutionsutskottet här ingriper, få för min del uttala, att denna sak verkligen påkallar närmare uppmärksamhet framdeles, och att denna bristande goda vilja hos civilministern i detta fall — ty något annat är det naturligtvis icke — icke bör få blifva ett prejudikat, hur interpellationsrätten skall utöfvas och omhägnas för framtiden här i kammaren.

För öfrigt hafva vi ju, såsom herr Palmstierna nämnde, tidi-

gare i dag haft en annan uppseendeväckande interpellationsfråga, och då sades det, att det var den sena tidpunkt, å hvilken interpellationen blifvit väckt, som föranlett afslaget. Då vi nu sett, att kammaren utan vidare bifallit, att den senare interpellationen finge framställas, finna vi haltlösheten af de skäl, som anförts mot den förras framställande. Jag tror därför, att herr Lindley har stort fog att nogsamtt öfverväga, huruvida han icke, efter detta nya prejudikat, som kammaren i afton gifvit, finner sig föranlåten att åter upptaga sitt yrkande vid tillfälle, då kammaren är talrikare samlad, i förhoppning att då för detsamma kunna samla tillräckligt antal röster.

Herr Thorsson: Herr talman! Då civilministern af grundlagen känt sig förhindrad att svara på den fråga, som herr Berg i Stockholm med kammarens tillåtelse till honom riktat, är jag lifigt öfvertygad om, att ryktet härom kommer att gå ut öfver landet och att saken på ett ingående sätt blir kommenterad. Detta är dock ett beslut från regeringens sida af den art, att många af städernas fattiga barn af rent ekonomiska skäl skola hindras från att under den stundande sommaren komma ut på landet och få litet bättre luft. Det kan väl icke vara ägnadt att väcka några goda känslor mot regeringen, om den hindrar dessa fattiga barn att komma ut på landet. Det är visserligen sant, att järnvägarnes ekonomi under den senare tiden icke visat något lysande resultat, men man kunde väl ändå vänta, att järnvägarnas ekonomi icke skulle behöfva förbättras genom sådana åtgärder som de, hvilka tagit sig uttryck i regeringens beslut. Då herr statsrådet af konstitutionella skäl känt sig förhindrad att svara på framställningen, har jag såsom ledamot af denna kammare naturligtvis ingen som helst rätt att tvifla på, att han i detta fall ansett sig handla i öfverensstämmelse med grundlagens bud. Men å de fattiga barns vägnar, som drabbas af detta beslut, vill jag i denna interpellationsdebatt uttala mitt beklagande, liksom jag i förmiddags hade anledning beklaga, att kammaren vägrade, att den interpellation, som då var före, finge till regeringen framställas.

§ 14.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från jordbruksutskottet:

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord, och

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor;

från bevillningsutskottet:
nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910, och

från Riksdagens kansli:
nr 106, angående utredning i fråga om förläggande af ett fyr-skepp vid Ölands södra udde.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf samt i ämnet väckta motioner,

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa förutvarande och nuvarande befattningshafvare vid statens järnvägar att gälda ersättningsbelopp, som i anmärkningsväg ädömts dem till återbetalning m. m.,

nr 77, i anledning af Riksdagens genom gemensamma omröstningar fattade beslut i frågor rörande anslaget till aflöning för flottans kårer och stater,

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län,

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad i Paris m. m.,

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande af ökade ersättningar för bestridande af sekreterar- och kamrargöromålen vid nationalmuseum,

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 109 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående förbättrade anordningar för uppvärmning och ventilation af vissa lokaler i tekniska högskolan, och

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 110 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående elektriskt maskineri för drift af elektriska försöksugnar vid tekniska högskolan;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 21, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde hufvudtitel,

nr 22, angående statsbidrag till pensioneringen af den kvinnliga personalen vid enskilda läroanstalter, och

nr 23, angående de ordinarie anslagens under pensionsstaten belopp;

lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflösning af landtbönders, bolagsarrendatorers, torparens och deras vederlikars jordbruk å enskilda domäner,

nr 47, i anledning af väckta motioner om dels rätt till expropriation af vattenfall, dels ock utvidgad koncessionslagstiftning med afseende å vattenfall och kraftstationer,

nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af hinderlöshet till äktenskap, samt

nr 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphäfvande af lagen den 1 juli 1898 om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap; samt

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 49, med anledning af herr Kronlunds motion nr 180, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., och

nr 50, i anledning af herrar Camitz' och Berglunds motion nr 55, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerad järnvägspersonal att erhålla fribiljetter.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Branting</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 13 maj,
»	<i>Pålsson</i>	» 4 » » » 14 »
»	<i>Ekman</i> i Göteborg	» den 14 maj,
»	<i>Ericsson</i> i Vallsta	» » 14 »
»	<i>Wilson</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 14 maj,
»	<i>Hagström</i>	» 8 » » » 18 »
»	<i>Fornander</i>	» 7 » » » 14 »
»	<i>Jönsson</i> i Slätåker	» 5 » » » 14 »
»	<i>Olsson</i> i Tyllered	» 3 » » » 17 »
»	<i>Karlsson</i> i Göteborg	» 3 » » » 14 »
»	<i>Röing</i>	» 3 » » » 14 »
»	<i>Odqvist</i>	» den 14 maj,
»	<i>Öberg</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 18 maj,
»	<i>Olofsson</i>	» 7 » » » 14 »
»	<i>Åslund</i>	» 4 » » » 18 »
»	<i>Wiklund</i>	» 7 » » » 18 »
»	<i>Strömberg</i>	» den 14 maj,
grefve	<i>Hamilton</i>	» » 14 »

herr	<i>Nilsson</i> i Bonarp	under 5 dagar fr. o. m. den 14 maj,
»	<i>Jesperon</i>	» 4 » » » 14 »
»	<i>Kvarnzelius</i>	» 4 » » » 14 »
»	<i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » » 14 » och
»	<i>Räf</i>	» den 18 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,⁴⁷ e. m.

In fidem
Per Cronvall.